

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ

2013 – 2015

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Zdenka Slobodníková

**Poruchy správania, ktoré vyúsťujú
do kriminality mládeže**

Praha 2015

Vedúci diplomovej práce: Mgr. Denisa Štefková, PhD

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER FULL COMBINED STUDIES

2013 – 2015

MASTER THESIS

Zdenka Slobodníková

Behavioral disorders which end in youth criminality

Prague 2015

The Diploma Thesis Work Supervisor:

Mgr. Denisa Štefková, PhD

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som sama vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitých zdrojov.

Súhlasím s prezentačným sprístupnením svojej práce v univerzitetnej knižnici.

V Prahe dňa

Zdenka Slobodníková

Pod'akovanie

Chcela by som poďakovať vedúcej práce Mgr. Denise Štefkovej, PhD. za pomoc pri spracovaní diplomovej práce.

Osobitné poďakovanie patrí mojim rodičom, bez ich podpory a pomoci by som to určite nezvládla.

Anotácia

V diplomovej práci sa budeme zaoberať problémovým správaním mládeže, ktoré následne vyúsťuje do kriminality. Diplomová práca je rozdelená do dvoch častí, a to teoretickej a výskumnej. Túto tému sme si zvolili najmä kvôli aktuálnosti danej problematiky. V diplomovej práci sme sa zamerali hlavne na problémové správanie mládeže a jeho príčiny. Vo výskume sme sa venovali škole, ktorá je v okrajovej obci v Banskobystrickom okrese. Sledovali sme, kde sú korene problémového správania mládeže.

Kľúčové pojmy

Problémové správanie, kriminalita, delikvencia, kriminalita mládeže, trestné činy, prevencia

Annotation

This diploma thesis deals with behavioural difficulties of youth which consequently ends in criminality. It is divided into two parts – theoretical knowledge and research. This subject has been chosen because of current situation in given subject area. The diploma thesis is primarily aimed at problematic behaviour of youth and its causes. The research has been done at school situated in a peripheral village in Banská Bystrica district. We observed where the roots of problematic behaviour of youth come from.

Key words

Problematic behaviour, criminality, delinquency, youth criminality, crimes, prevention

OBSAH

PREDHOVOR	9
ÚVOD	10
1 TEORETICKÉ VYMEDZENIE PROBLEMATIKY	11
1.1 Definície a popis základných pojmov	11
2 CHARAKTERISTIKA PORÚCH SPRÁVANIA	14
2.1 Terminológie porúch správania.....	14
2.2 Faktory, ktoré zvyšujú vznik porúch správania	15
3 CHARAKTERISTIKA PORÚCH SPRÁVANIA A Z NICH VYPLÝVAJÚCEJ KRIMINALITY	17
3.1 Klasifikácia porúch správania.....	17
3.2 Vývojové poruchy správania.....	18
4 KRIMINALITA.....	26
4.1 Vzťah priestupkov a trestných činov	28
4.2 Rozdelenie trestných činov	29
4.3 Typológia páchatel'ov trestných činov	31
5 DNEŠTNÁ KRIMINALITA MLÁDEŽE.....	34
5.1 Najčastejšie príčiny kriminality a delikvencie	36
5.2 Najčastejšie kriminogénne faktory kriminality mládeže.....	37
6 TRESTANIE MLADISTVÝCH PÁCHATEĽOV	41
6.1 Ústavná a ochranná výchova	43
7. PREVENCIA KRIMINALITY MLÁDEŽE.....	45
7.1 Klasifikácia prevencie kriminality.....	46
7.2 Prevencia kriminality mládeže v Banskobystrickom kraji	49
8 JEDNOTLIVÉ PRÍPADY – KAZUISTIKA.....	51
8.1 Popis prípadu 1 – Lucka	51
8.2 Popis prípadu 2 – Monika	53
9 CHARAKTERISTIKA ŠKOLY, KDE SME PRACOVALI NA VÝSKUME	56
10 VÝSKUMNÁ ČASŤ	57
10.1 Príprava výskumu	57
10.2 Výber respondentov výskumu	58
10.3 Analýza a interpretácia výskumu	60
10.4 Vyhodnotenie výskumu	71
10.5 Odporúčanie pre prax	72
ZÁVER	73

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV.....	74
ZOZNAM PRÍLOH.....	76
Príloha č. 1 - Dotazník	I
Príloha č.2 - Štatistické údaje o trestných činoch spáchaných mládežou a na mládeži v Banskobystrickom kraji za roky 2007 až 2011	II

PREDHOVOR

„Najväčším lákadlom k zlým skutkom je nádej na beztrestnosť.“

Marcus Tullius Cicero

V súčasnej dobe sa objavuje celý rad rôznych foriem problémového správania, a to nielen u detí, ale aj u mládeže a pozorujeme ich v školách a na verejnosti.

Radíme sem hlavne agresivitu, šikanovanie, úteky, túlanie, záškoláctvo. Dnes pozorujeme, že niektoré formy správania dnes spoločnosť toleruje menej, ako to bolo v minulosti, a to hlavne nerešpektovanie a porušovanie pravidiel spoločnosti. Na prvom mieste by sa mala riešiť príčina vzniku problémového správania. Práve nedostatok času, nedostatočná pozornosť a nezáujem môže spôsobiť problémy so správaním.

Problematika, ktorá súvisí s kriminalitou mládeže, nie je jednouchá a zaoberať by sa ňou mala celá naša spoločnosť. Značne znepokojivé je aj to, že neustále narastá počet páchatel'ov vo veku do 14 rokov. Tí sa častokrát dopúšťajú trestných činov, ako sú krádeže, užívanie návykových látok, záškoláctvo, bitkárstvo,...

Škola by mala úzko spolupracovať s rodinou, v ktorej dieťa vyrastá. Musíme si uvedomiť, že problémy detí sú problémy všetkých nás, nakoľko po určitom čase mládež opustí brány škôl a bude nastupovať do zamestnania, kde bude vytvárať nové hodnoty. Preto naša mládež musí byť zdravá, a to nielen po fyzickej, ale aj po psychickej stránke. Problémy, ktoré sa vyskytujú v správaní mládeže, je potrebné riešiť, aby sa znížili počty kriminálnych činov. K tomu je nutné vypracovať preventívne programy, ktoré zamedzia páchaniu trestných činov a taktiež potrebujeme spoluprácu rodičov, učiteľov, polície a všetkých občanov. Musíme už od útleho veku sledovať vývin a správanie dieťaťa, neskôr mladého človeka a správne ho usmerňovať, hlavne vedieť, kde a s kým trávi svoj voľný čas.

Kriminalita mládeže je ukazovateľom problémov, ktoré má spoločnosť sama so sebou.

ÚVOD

Dnešná doba je veľmi rýchla a uponáhľaná, preto rodičom nezostáva dostatok času, ktorý by mohli venovať na výchovu svojich detí. Na rodičov a deti sú kladené podstatne vyššie nároky, ako to bolo v minulosti. Rodičia sa hlavne snažia zabezpečiť, aby dieťaťu nič nechýbalo, čo sa týka životného štandardu – financií. Preto pri dnešnom zhone rodičia často zabúdajú na to, že všetky deti potrebujú lásku, porozumenie, citlivosť, vyrozprávanie sa a vypočutie. Ešte viac pozornosti však potrebujú deti s poruchami správania. Väčšina si nevšimne zmeny v správaní svojho dieťaťa, no keď to zistia, býva väčšinou už neskoro. Mládež najčastejšie svoj voľný čas trávi s rovesníkmi. Takéto spoločné chvíle si spolu spríjemňujú nie vždy správnu zábavou a aktivitami, ktoré sa vymykajú spoločenským a zákonným normám. Kriminalita sa preto nedotýka len dospelých jedincov, ale čím viac tým častejšie sa s ňou stretávame už u maloletých a mládeže. Poruchy správania u mládeže a detí je závažnou zložkou následnej kriminality, ktorej sa budeme venovať v našej práci bližšie. Kriminalita je súčasťou každej spoločnosti. Nemožno ju preto úplne vylúčiť. Môžeme sa pokúsiť o minimalizáciu počtu páchatel'ov trestných činov, a to na základe preventívnych programov a všímať si zmenu v ich správaní. Nájsť si čas a sledovať, ako trávia voľný čas a s kým ho trávia. Cieľom spoločnosti by malo byť hlavne všímať si akékoľvek zmeny v správaní a zamerať sa na tie druhy kriminality, ktoré túto vekovú skupinu zaujímajú najčastejšie. Mládež je jedna z najrizikovejších z pohľadu potencionálneho páchania trestných činov. Je ľahko ovplyvniteľná, a to hlavne v období puberty. Je potrebné hlbšie vniknúť do podstaty príčin, ktoré vedú mládež k páchaniu trestnej činnosti. Jedným z nich sú aj poruchy správania, ktoré s ňou úzko súvisia. Poznáme poruchy správania, ktoré sú získané a vrodené. Deti s vývojovou poruchou správania sú odlišné už od narodenia. Ich správanie a citové prejavy bývajú často neúmerne a do určitej miery formuje ich základné charakterové črty, emocionálnu vyspelosť, psychickú odolnosť a sociálnu zrelosť. Ak ide o tie získané, podieľajú sa na nich rôzne faktory. V našej práci sa bližšie budeme zaoberať touto problematikou.

Cieľom diplomovej práce je zistiť súčasný stav porúch správania mládeže a ako s tým súvisí následné páchanie trestných činov. Zistenie faktorov, ktoré prispievajú ku kriminalite mládeže. Prečo k takýmto stavom dochádza a následne zistiť, ako kriminalite predchádzať, prípadne ju minimalizovať.

1. TEORETICKÉ VYMEDZENIE PROBLEMATIKY

Problematika porúch správania a kriminality mládeže je v súčasnosti veľmi aktuálna a diskutovaná téma. Stretávame sa s ňou v každodennom živote, či už v rodine, škole alebo na verejnosti. Touto témou sa zaoberajú médiá, celá spoločnosť a upozorňujú nás na správanie mládeže, no napriek tomu sa s problematikou kriminality stretávame častejšie. Je potrebné hľadať príčiny a urobiť všetko preto, aby sme zabránili jej nárastu.

1.1 Definície a popis základných pojmov

Poruchy správania – z hľadiska príčin vzniku sú to rôznorodé formy nespôsobilého správania. Majú nepriaznivý vplyv na sociálne vzťahy a sociálnu adaptáciu jednotlivca. Definícia porúch správania podľa D. Krejčířovej „je opakované porušovanie morálnych noriem a veku primeraných sociálnych očakávaní.“ Za poruchu správania nepovažujeme jednorazové priestupky. V medzinárodnej klasifikácii chorôb sú poruchy správania definované ako opakujúci sa trvalý (v trvaní najmenej 6 mesiacov) vzorec disociálneho, agresívneho a vzdorovitého správania, ktoré porušuje sociálne normy a očakávania primerané veku dieťaťa (napr. klamstvá, záškoláctvo, krádeže, úteky z domu, krutosť k ľuďom a k zvieratám a pod.).

Maloletý – označujeme ňou osobu, ktorá je mladšia ako štrnásť rokov. Trestný zákon §22 č.300/2005 Z. z., uvádza, že ak osoba, ktorá spácha trestný čin a nedovŕši štrnásť rok svojho života, nie je trestne zodpovedná.

Mladistvý – podľa §94 Trestného zákona č.300/2005 Z. z. je ňou označovaná osoba, ktorá dovŕšila štrnásť rok a neprekročila osemnásť rok života. Mladistvý je spojený už so začiatkom trestnej zodpovednosti za spáchaný trestný čin. Mladistvý je osoba mladšia ako pätnásť rokov, ktorý v čase spáchania trestného činu nedosiahol takú úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti, aby mohol rozpoznať protiprávnosť svojho činu alebo ovládať svoje konanie, preto nie je trestne zodpovedný.

Delikvencia – z latinského slova delinques – v preklade porušovateľ práva a zákona. Je oveľa širší pojem ako kriminalita. Do delikvencie spadajú tiež trestné činy, ktoré spáchali aj osoby maloleté a osoby trestno-právne nezodpovedné (osoby mladšie ako 15 rokov a osoby nepríčetné). Patria sem

činy, ktoré porušujú a ohrozujú základné spoločenské vzťahy, ale ich stupeň však nedosahuje úroveň nebezpečných trestných činov.

Delikvencia maloletých – vzniká v disfunkčných rodinách. Rodina zlyháva pri plnení základných funkcií. Tieto faktory môžu mať za následok ohrozenie vývinu detí a následný vznik deviantných foriem správania. Delikvencia maloletých je protispoločenské konanie, ktoré páchajú deti od takého veku, keď je už možné považovať ich správanie a konanie za vedomé až do dovŕšenia 14. roku dieťaťa. Maloletý v tomto veku ešte nie je trestne zodpovedný. Takisto nie je trestným činom ani jeho konanie, ktoré má ale znaky trestného činu. Podľa zákona č. 300/2005 Z. z. môže súd následne ako zaistenie riadnej výchovy dieťaťa nariadiť ochrannú alebo ústavnú výchovu. Takáto výchova je vykonávaná v špeciálnych pedagogických a výchovných zariadeniach.

Kriminalita – pochádza z latinského slova crimen – zločin, previnenie. Do kriminality patria protispoločenské skutky, ktoré následne Trestný zákon považuje za trestné činy. Kriminalitou ich označujeme len vtedy, keď je páchatel protiprávneho činu trestne zodpovedný a jeho činy môžu byť sankciované trestno-právnymi normami. Na Slovensku je osoba trestno-právne zodpovedná po dovŕšení 14. roku života. O kriminalite však nemôžeme hovoriť u detí mladších ako štrnásť rokov a u osôb, ktoré sú duševne choré, a preto nedokážu rozpoznať spoločenskú nebezpečnosť svojho konania.

Kriminalita mladistvých – zaraďujeme sem páchanie trestných činov páchatelmi vo veku štrnásť až osemnásť rokov. V tomto veku sa predpokladá, že páchatel si už môže plne uvedomiť dôsledky svojho konania. Za svoje konanie je osoba už trestne zodpovedná, no vzťahuje sa na ňu osobitné ustanovenie Trestného zákona č.300/2005 Z. z. o stíhaní a ukladaní trestov. Súd môže uložiť len trest peňažný, povinnej práce, prepadnutia veci, vyhostenia, zákazu činnosti a odňatia slobody. Kriminalita mladistvých vzniká rodinným prostredím. Sem patrí neexistujúce rodinné prostredie, mnohodetnosť, ktorá býva spojená s alkoholizmom, telesné a duševné choroby rodičov, chýbajúca matka, otec – pre rozvod rodičov, nemravný život rodičov, ich povahové rozdiely a následná nevyhovujúca a zlá výchova dieťaťa.

Výskumy mladých delikventov ukazujú, že dominantným typom je rodina s nízkym spoločenským postavením.

2 CHARAKTERISTIKA PORÚCH SPRÁVANIA

2.1 Terminológia porúch správania

Poruchami správania označujeme také vzorce správania, ktoré sú v sociokultúrnej norme nežiaduce. Z vývojového hľadiska je to charakterizované ako odchýlka v oblasti sociálnych vzťahov, keď jedinec nie je schopný rešpektovať normy a písané a nepísané pravidlá správania sa na úrovni, odpovedajúcej jeho veku (Vágnerová, 2004).

Počas vývoja sa jedinec učí rozpoznávať, aké spôsoby správania sú správne a ktoré nie. Rodičia sa od začiatku snažia vstúpiť tú správnu reakciu na danú situáciu. Postupom dospievania sa však jedinec ocitá v situáciách, keď tento dozor rodičov chýba a následne je jedinec donútený k autoregulácii.

S rozvojom psychických predpokladov sa jedinec učí dodržiavať spoločenské pravidlá. Musí byť schopný chápať význam a rozumieť podstate spoločenskej normy, čo úzko súvisí s úrovňou rozumových schopností. Je potrebné, aby bol jedinec schopný odložiť aktuálne potreby alebo sa toho uspokojenia vzdať, a to i v tom prípade, keby v konkrétnej situácii bolo konanie nevhodné. K dosiahnutiu požadovaných schopností súvisí s pocitom viny a svedomia.

V prípade detí a dospievajúcej mládeže poruchové správanie má nasledovné obecné znaky (Vágnerová, 2004) :

- nerešpektovanie platnej spoločenskej normy – jedinec síce normy a pravidlá chápe, ale nie je ochotný ich akceptovať alebo nie je schopný sa nimi riadiť (impulzivita,...) Za poruchu sa nepovažuje, keď jedinec norme nerozumie, pretože nemá schopnosť pochopiť jej význam (mentálna retardácia). V niektorých prípadoch sa preto posudzuje úroveň mentálneho veku,
- bezohľadnosť voči okoliu, zameranosť na uspokojovanie vlastných potrieb bez ohľadu na druhých,
- neschopnosť nadväzovať a udržať prijateľné sociálne vzťahy – súvisí so spôsobmi interakcie s okolím, a to v dôsledku nižšej miery empatie jedinca,
- chýbajúce svedomie a pocit viny.

Vývojové poruchy správania v priebehu detstva a dospievania môžu, ale nemusia byť prechodné. Takisto tu môže ísť o výkyvy správania, ktoré majú rôzne príčiny.

Príčiny vzniku a rozvoja porúch správania sú multifaktorálne, to znamená, že sú výsledkom pôsobenia rôznych vnútorných a vonkajších faktorov. Tieto faktory pôsobia v inkriminovanom čase a vo vzájomnej interakcii (interakcia – vzájomné pôsobenie dvoch alebo viacerých činiteľov).

2.2 Faktory, ktoré zvyšujú vznik porúch správania

Na rozvoji porúch správania sa podieľajú aj nasledujúce faktory:

Psychické faktory

- faktorom porúch správania je sebarealizácia. Dospievajúci jedinci často hľadajú práve partie a skupiny, do ktorých by chceli zapadnúť a kam chcú patriť. Spôsoby prijatia do partie bývajú často asociálne (psychoaktívne látky) a antisociálne (delikvencia). Sebarealizácia súvisí aj s prostriedkami dosahovania cieľov.
- motivácia a s ňou súvisiace potreby jedinca majú veľký význam pri prípadnom rozvoji porúch správania. Príčina porúch správania býva aj potreba uspokojovania potrieb istoty, bezpečia, lásky a spolupatričnosti.

Biologické faktory

- sem zaraďujeme hlavne pohlavie jedinca. Poruchami správania sa oveľa častejšie prejavujú muži ako ženy. Muži majú väčšiu tendenciu k agresívnemu spôsobu správania, a to vzhľadom na ich mužský hormón testosterónu.
- ďalším faktorom je vek jedinca. Prvé z vývojových porúch môžeme pozorovať v piatich rokoch veku (súvislosť s hypekinetickými poruchami).
- poruchy správania vznikajú najčastejšie u jedincov s narušenou štruktúrou alebo funkciou CNS. Pri funkčných poruchách ide o LMD a syndrómy ADHD a ADD. Organické poškodenia sú spojené s vyššou agresivitou a neočakávanými reakciami (Zvolský, 2001).
- faktor dispozície na báze temperamentových zložiek osobnosti. Sú dané geneticky, ale vznikajú aj v priebehu vývoja plodu v prenatálnom a perinatálnom období.
- faktor, ktorý určuje úroveň mentálnych schopností. Pri poruchách správania majú jedinci nižšiu mieru rozumovej schopnosti. Poruchu správania môžeme pozorovať aj u jedincov, ktorých intelekt je nadpriemerný. Často je tu ale príčina v negatívnom pôsobení rodiny, v ktorej jedinec vyrastá.

Sociálne faktory

- prvým sociálnym faktorom je rodina. Je najdôležitejší faktor, pretože tu si jedinec vytvára vzorce správania. Rodina sa stáva rizikovým faktorom, ak sa v nej nachádzajú rôzne patologické javy ako:

- anomálie osobnosti rodičov (majú asociálne a antisociálne správanie), výskyt syndrómu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa (CAN), úplnosť rodiny (adoptívni rodičia, ústavná a náhradná výchova),
- dysfunkcie rodiny, spojené s psychickou depriváciou, respektíve subdepriváciou (Lengmeier, Matějček, 1974),
- faktor prostredia je tiež významný. Väčší počet poruchového správania je vo väčších mestách. Dôvodom je, že tu má jedinec vyššiu anonymitu a nedostatočnú sociálnu kontrolu.
- veľký podiel na vzniku porúch správania majú spoluvrstovnícke skupiny. Ak jedinec patrí k partiám, ktoré majú asociálne alebo antisociálne spôsoby správania, zvyšuje sa riziko, že jedinec bude mať také poruchy správania, ako je napríklad delikvencia, zneužívanie psychoaktívnych látok a pod.

3 CHARAKTERISTIKA PORÚCH SPRÁVANIA A Z NICH VYPLÝVAJÚCEJ KRIMINALITY

3.1 Klasifikácia porúch správania

Poruchy správania delíme podľa stupňa nebezpečnosti pre spoločnosť – okolie. Toto delenie môžeme nájsť vo väčšine špeciálno-pedagogickej literatúry (Procházková, in Vítková, 2004).

Disociálne poruchy správania

- pre toto správanie sú charakteristické malé spoločenské odchýlky (nespoločenské, neprimerané spôsoby konania), ktoré ale nie sú pre spoločnosť veľmi závažné. Medzi typické disociálne poruchy zaraďujeme napr. vzdorovitosť, zlozvyky, klamstvá,... Tieto poruchy môžu súvisieť aj s určitým vývojovým obdobím, nástupom do školy a pod. Môžeme sem zaradiť aj symptómy, spojené s rôznymi dysfunkciami. Toto správanie nám môže signalizovať ďalší negatívny vývoj jedinca. Vo väčšine prípadov na zvládnutie správania jedinca nie je potrebná účasť špeciálnych metód, inštitúcií a prostriedkov. Včasné podchytenie disociálnej poruchy jedinca môže viesť k úplnej úprave a bez ďalšieho opakovania sa tejto poruchy.

Asociálne poruchy správania

- táto porucha správania oproti tej disociálnej má už určitý stupeň nebezpečenstva pre spoločnosť. Sú tu výrazné odchýlky od normy. Medzi tieto poruchy správania patria úteky, závislosť na psychoaktívnych látkach, záškoláctvo. Asociálne poruchy sa už nedajú zvládnuť bežnými prostriedkami. Potrebná je tu už intervencia špecialistov (psychológ, špeciálny pedagóg,..) a špeciálnych inštitúcií (liečebne, terapie,...).

Antisociálne poruchy správania

- táto porucha správania má už vysokú mieru spoločenskej závažnosti a nebezpečenstva pre okolie. Patria sem protispoločensky zamerané činy a porušovanie základných noriem. Do antisociálneho správania zaraďujeme celú kriminalitu a delikvenciu. Väčšinou im predchádzajú formy správania asociálneho charakteru. Jedinca je následne posielaný do špeciálne pedagogických zariadení (ústavná ochranná výchova, väznice,..), kde sú už následné prostriedky pre ich zvládanie, spojené aj so sankciami.

Poruchy správania podľa prevládajúcej zložky osobnosti

Delenie podľa dominantnej zložky osobnosti:

Neurotický jedinec – má menšie sebaovládanie, menšiu schopnosť zvládať akúkoľvek záťaž, je labilnejší, časté je skratové správanie, ovplyvňuje ho aj neurotizujúce prostredie.

Jedinec s poruchou osobnosti (psychopatický) – tento jedinec má biologické dysfunkcie, neadekvátne správanie, abnormálnu štruktúru osobnosti, je neprispôsobivý, má už trvalé charakterové odchýlky.

Jedinec sociálne neprispôsobivý – má sociálno-patologické správanie, dôsledky môžu byť v prípade rôznych závislostiach, narušených sociálnych vzťahov, prepustenie z výkonu trestu,...

Jedinec s nižšou úrovňou rozumových schopností – takýto jedinec je často ovplyvniteľný, žijúci prítomnosťou, má slabé vôľové vlastnosti, nemá náhľad na svoje správanie, prednosť dáva konzumnému spôsobu života a pod.

3.2 Vývojové poruchy správania

Vývojové poruchy správania v detstve a dospievaní máme rozdelené v medzinárodnej klasifikácii chorôb MKCH – 10 v časti F90 – 98 (<http://www.nczisk.sk>).

Stručné rozdelenie MKCH – 10 – F90 – 98:

Poruchy správania a emočné poruchy so zvyčajným začiatkom v detstve a počas dospievania (F90 – F98)

F90 – HYPERKINETICKÉ PORUCHY

F90.0 - Porucha aktivity a pozornosti

F90.1 - Hyperkinetická porucha správania

F90.8 - Iné hyperkinetické poruchy

F90.9 - Nešpecifikovaná hyperkinetická porucha

F91 - PORUCHY SPRÁVANIA

F91.0 - Poruchy správania obmedzené na rodinný kruh

F91.1 - Porucha socializácie

F91.2 - Socializovaná porucha správania

F91.3 - Opozičná vzdorovitá porucha

F91.8 - Iné poruchy správania

F91.9 - Nešpecifikované poruchy správania

F92 - ZMIEŠANÉ PORUCHY SPRÁVANIA A EMOČNÉ PORUCHY

F92.0 - Depresívna porucha správania

F92.8 - Iné zmiešané poruchy správania a emócií
F92.9 - Nešpecifikované zmiešané poruchy správania a emócií
F93 - EMOČNÉ PORUCHY SO ZAČIATKOM ŠPECIFICKÝM PRE DETSTVO
F93.0 - Úzkosť z odlúčenia u detí
F93.1 - Fóbická úzkostná porucha u detí
F93.2 - Sociálna úzkostná porucha v detstve
F93.3 - Súrodenecká rivalita
F93.8 - Iné poruchy emócií v detstve
F93.9 - Nešpecifikovaná emočná porucha v detstve
F94 - PORUCHY SOCIÁLNEHO FUNGOVANIA SO ZAČIATKOM
ŠPECIFICKÝM PRE DETSTVO A DOSPIEVANIE
F94.0 - Elektívny mutizmus
F94.1 - Reaktívna porucha príchylnosti u detí
F94.2 - Dezinhibovaná porucha príchylnosti u detí
F94.8 - Iné poruchy sociálneho fungovania v detstve
F94.9 - Nešpecifikované detské poruchy sociálneho fungovania
F95 - TIKOVÉ PORUCHY
F95.0 - Prechodná tiková porucha
F95.1 - Chronická motorická alebo vokálna tiková porucha
F95.2 - Kombinovaná vokálna motorická tiková porucha s viacerými podobami
F95.8 - Iné tikové poruchy
F95.9 - Nešpecifikované tikové poruchy
F98 - INÉ PORUCHY SPRÁVANIA A EMOČNÉ PORUCHY SO ZVYČAJNÝM
ZAČIATKOM V DETSTVE A POČAS DOSPIEVANIA
F98.0 - Neorganická enuréza
F98.1 - Neorganická enkopréza
F98.2 - Porucha chovania (kŕmenia) u dojčiat a malých detí
F98.3 - Pica u dojčiat a detí
F98.4 - Stereotypné pohyby
F98.5 - Jachtavosť (zajakavosť)
F98.6 - Ponáhľavá reč
F98.8 - Iné špecifikované poruchy správania a emócií so zvyčajným
začiatkom v detstve a počas dospievania
F98.9 - Nešpecifikované poruchy správania a emócií so zvyčajným začiatkom
v detstve a počas dospievania
NEŠPECIFIKOVANÁ DUŠEVNÁ PORUCHA (F99)
F99 - Bližšie nešpecifikované

Medzinárodná klasifikácia chorôb.

Dostupné na :

<http://data.nczisk.sk/old/infozz/mkch/mkch-10/cast0500.pdf>

Rozoberieme si niektoré vybrané poruchy správania, s ktorými sa s vyššou pravdepodobnosťou stretávame v školskej praxi. Pre vývojové poruchy sú charakteristické skôr disociálne prejavy. Väčšinou súvisia s negatívnym prostredím, so školskou neúspešnosťou, so zlými vzťahmi v rodine.

Poruchami správania sú krádeže, úteky, vzdorovitosť, klamstvá, záškoláctvo, krutosť, týranie zvierat, šikanovanie,...

Porucha aktivity a pozornosti (ADD, ADHD)

ADHD – syndróm narušenej pozornosti spojený s hyperaktivitou (Attention Deficit Hyperactivity Disorder), ADD – syndróm poruchy pozornosti (Attention Deficit Disorder)

Patrí medzi hyperkinetické poruchy. K rozvoju prejavov dochádza obvykle v prvých piatich rokoch života a vyskytuje sa častejšie u chlapcov ako u dievčat (Zvolský, P., 2001). Táto porucha súvisí s ľahkou mozgovou dysfunkciou (LMD). Ovplyvnené sú všetky kognitívne funkcie (vedomosti, poznanie, myslenie, učenie,...).

ADHD je takmer vždy spojené s niektorou z ďalších porúch (porucha školských vedomostí, porucha motorickej funkcie). Porucha aktivity a pozornosti nemá súvislosť s úrovňou mentálnych schopností.

Charakteristické príznaky:

Poruchy kognitívnych funkcií – porucha pozornosti často spojená s motorickým nepokojom, neschopnosť vnímať časový sled, organizovať a štrukturovať prácu – nevie ju dokončiť, porucha vytrvalosti, motivácie, zlé prežívanie frustrácie, porucha pracovnej a slovnej pamäte, neschopnosť triedenia podnetov, ktoré na jedinca pôsobia súčasne, má zníženú priestorovú orientáciu.

Poruchy motoricko percepčné – drobné neurologické odchýlky (rozlišovanie vpravo – vľavo, zlá koordinácia, porucha symetrie,...), nekoordinované a nepresné motorické výkony, porucha relaxácie, porucha motoriky (neobratnosť).

Porucha emócií a afektov – časté je striedanie nálad, labilita.

Hyperaktivita – spozorujeme ju zbytočnými a stálymi pohybmi (zbytočné hýbanie s predmetmi, vecami), zvýšený rečový prejav.

Deficit pozornosti – problém s opakovanými alebo nudnými činnosťami, chýba reflexia času, často súvisí s poruchami motoriky.

Sociálna maladaptácia (neschopnosť prijať systém noriem, sociálnych a morálnych hodnôt, ktoré sú uznávané danou spoločnosťou) – veľké výkyvy v emociálnych prejavoch, nedostatok empatie a altruizmu (nezištná pomoc druhým ľuďom bez ohľadu na svoje osobné záujmy), neschopnosť prispôsobenia sa, neadekvátne kontroly, familiárne správanie, rešpektovať pravidlá a normy, neakceptácia sociálneho prostredia.

Impulzivita – rýchle a neadekvátne reakcie a správanie, neporozumenie vlastným pocitom (jedinci nevedia popísať pocity, ktoré cítia), vzťahovačnosť, nižšie sebahodnotenie, jedinec sa nedokáže poučiť z chýb, robí rýchle nepremyslené závery.

Klamstvo

Do 6 rokov je v norme (únik do fantázie, premieta si tajné želania, súčasťou detského myslenia je konfabulácia – rozprávanie príbehov, výmyslov, skresľovanie skutočnosti, ...).

Klamstvo má charakter obranného mechanizmu a takto sa jedinec snaží uniknúť z nepríjemnej situácie, ktorú nedokáže riešiť iným spôsobom. Ak chceme klamstvo označiť za poruchu, je dôležité určiť účel, frekvenciu, motiváciu a jej nasledovné dôsledky. Tieto faktory majú význam k posúdeniu závažnosti klamstva.

Z toho určíme, či ide o poruchu správania:

- disociálnu (klamstvom jedinec škodí sám sebe),
- asociálnu (škodí druhému, ohováranie),
- antisociálnu (spôsobuje druhým už značnú škodu).

Typy klamstva:

- klamstvo, kde je obeťou iný človek
- chválenkárstvo,
- podvody pre vlastný prospech,
- klamstvo zo strachu,
- "Pseudilogia fantastica" – pletenie reálnych spomienok s fantazijnými predstavami, pre jedinca však predstavujú takéto predstavy skutočnosť, sú presvedčení o ich pravdivosti, ktoré obhajujú.

Krádeže

Za krádež považujeme porušenie spoločenských noriem, obmedzenie práv spoločnosti, porušenie vlastníctva inej osoby. Pozorujeme tu zámernosť a dôvody, ktoré jedinca ku krádeži viedli. Taktiež posudzujeme vek jedinca a spôsob, akým došlo k vykonaniu krádeže. Objektívne posudzovanie každého prípadu je dôležité. Tak nám každý konkrétny prípad ukáže, či sa dá riešiť buď pedagogickým trestom (dohovor), alebo zaradením jedinca do ochrannej výchovy (ústav). Môžeme tu spozorovať budúcu delikvenciu jedinca.

Dôvody a motívy krádeže:

- prvým dôvodom môže byť sebarealizácia jedinca, ktorý sa chce dostať do určitej partie kamarátov (snaha byť uznávaný),
- primárne naučené správanie v rodine, kde je takéto správanie považované za normálne,
- tiež zneužívanie jedinca dospelým (CAN),
- ľahká ovplyvniteľnosť a nižšia úroveň rozumových schopností jedinca,
- zneužívanie a závislosť na psychoaktívnych látkach,
- jedinec môže kradnúť aj doma rodičom (chce si kupovať priazeň druhých detí, uspokojuje si svoje potreby),
- kleptománia (chorobná a nezadržateľná túžba odcudzovania vecí).

Záškolačstvo

Spolu s túlaním a útekmi z domova považujeme za závažnejšiu formu správania.

Ak sa veľmi často opakuje, môžeme ho považovať už za asocialitu. Záškolačstvo u jedinca naznačuje negatívny vplyv prostredia školy (šikana, školská neúspešnosť,..). Jedinec si vytvára obranný mechanizmus, a to je pre neho záškolačstvo (nevie riešiť situáciu iným spôsobom).

Príčinou záškolačstva:

- povahová slabosť, malá odolnosť voči záťaži, znížená frustračná (frustrácia – na ceste za cieľom je kladená ťažko prekonateľná alebo neprekonateľná prekážka), tolerancia, čím je jedinec mladší, tým je to pre neho horšie – môže tu nastať prejav vážnejšej psychopatológie.

Motívy záškolačstva:

- vzdor,
- strach z človeka, dieťaťa, kolektívu, partie,
- strach z písomky, zo skúšky,

- niekedy sa snaží ukázať pred ostatnými,
- nuda v škole a neakceptácia noriem.

Vzdorovitosť

Spoločnosť považuje vzdorovitosť za menej závažnú poruchu správania. V psychológii sa považuje za prirodzený jav pre niektoré štádiá psychického vývoja. Za príčinu sa predpokladá neprimerané výchovné prostredie (vysoké nároky, kladené na jedinca, hyperprotektívna výchova – rodina sa snaží chrániť a obhajovať jedinca za každú cenu, nenesie následky za svoje konanie).

Prejavy sú v dvoch základných formách:

- v agresivite až deštruktivite,
- v pasivite a nečinnosti. Vzdorovitosť a klamstvo sa dá väčšinou vyriešiť bežnými pedagogickým prístupom a prostriedkami – odmeny a tresty. Musíme však poznať všetky príčiny, aby sme pri aplikácii takýchto výchovných prostriedkov nevyvolali ďalšie poruchy správania.

Úteky z domova

Jedným z faktorov úteku z domova môže byť to, že v rodine sa vyskytujú negatívne javy. Takáto rodina môže byť sama spúšťačom, ktorý vedie k vzniku poruchového správania.

Poznáme dva typy útekov z domova:

- a) Pripravovaný a plánovaný útek – jedinec sa tak chce pomstiť rodičom alebo im vzdoruje, prípadne chce spoznať dobrodružstvo.
- b) Neplánované úteky, impulzívne, skratkovité – jedinec má strach z degradácie (znehodnotenie, úpadok, pokles), má zahanbujúce a ponižujúce pocity pri názoroch s rodičmi, tiež je tu pomsta rodičom, prípadne sa snaží poukázať na nespravodlivosť – vzdor voči nespravodlivosti.

Tiež tu platí, že čím je vek jedinca nižší, tým to môže byť prejav ťažšej psychopatológie.

Túlanie

Môžeme ho často spájať s negatívnym vplyvom partíí a skupín, do ktorých sa jedinec dostal, a tiež s mnohými inými asociálnymi a antisociálnymi poruchami správania. Takisto to môže byť prejav hlbšej psychopatológie – nepripútanosť k ľuďom, miestu, citová plochosť jedinca a tiež prejav nízkeho stupňa úzkosti. Prejavy psychickej deprivácie – nezáujem

o budúcnosť, minulosť,...(napr. často sa stretávame s túlaním u adoptovaných detí).

Agresívne poruchy

Môžeme ju aj charakterizovať ako bezohľadný výber prostriedkov, vedúcich k dosahovaniu cieľa aj spoločenským prehlásením (Fischer, 2006).

Šikanovanie sa dá vymedziť ako akékoľvek správanie, ktorého zámerom je ublížiť jedincovi, ohroziť alebo zastrášať druhého, prípadne skupinu druhých osôb. Ide o cielené a obvykle opakované užitie násilia jedincom alebo skupinou voči jedincovi či skupine druhých, ktorí sa nevedia alebo z najrôznejších dôvodov nemôžu brániť (Svoboda, in Kol. Aut., 2002, 2003).

Agresívnym správaním jedinec porušuje základné práva druhých osôb a spoločenskú normu. Jedinec si týmto negatívnym správaním uspokojuje svoje potreby. Formy agresívneho správania môže mať rôzne prejavy a motívy.

Nebezpečným javom agresívneho správania je šikana, ktorá sa objavuje v prostredí školy, ale aj na pracoviskách, v domácnostiach, ústavnej starostlivosti, psychiatrických liečebniach.

Tiež sa posudzuje každý prípad objektívne, a tým sa nastolí aj ďalší spôsob riešenia. Agresia a šikana znamená pre spoločnosť vysoké nebezpečenstvo. Obete šikany majú rôzne psychické, fyzické aj sociálne následky. Šikanu nemôžeme prehliadať ani tolerovať, ale včasne ju riešiť. Šikana má dve formy – buď je skrytá šikana alebo zjavná šikana. Pri šikanovaní nemusí ísť len o použitie fyzickej sily. Slovná forma šikany môže mať podobu citového šikanovania – vydieranie. Pre šikanovanie je typický nepomer síl medzi páchatelom a obeťou.

Zvláštnosti šikanovania u detí a mládeže:

- oslabená účinnosť manipulácie,
- nižšia intenzita brutality,
- viac náladové, menej úporné a prepracované,
- ľahšie sa odhaľuje a napráva,
- častejšia u chlapcov,
- u dievčat prevažujú psychické formy násilia.

Poruchy správania.

Dostupné na :

http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCQQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.hrubiskova.8u.cz%2FTZV_Poruchy_spravaniaST.ppt&ei=QqL9VITCOMHmyQOgh4HIAw&usg=AFQjCNEze9Hstnv89RkW C89jPA39eZlarQ&sig2=nqlyuz7PL6hQi1EQp6Esdg&bvm=bv.87611401,d.bGQ

Typy obetí šikanovania

1. Bojzlivá a neistá obeť
2. Provokujúca obeť
3. Odlišnosť
4. Silné alebo aj náhodné obeť

Poruchy správania.

Dostupné na :

http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCQQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.hrubiskova.8u.cz%2FTZV_Poruchy_spravaniaST.ppt&ei=QqL9VITCOMHmyQOgh4HIAw&usg=AFQjCNEze9Hstnv89RkW C89jPA39eZlarQ&sig2=nqlyuz7PL6hQi1EQp6Esdg&bvm=bv.87611401,d.bGQ

Medzi šikanovanie zaraďujeme:

- psychické ponižovanie a vydieranie, ako sú ohováranie, vyhrážky, nadávky, ponižovanie,
- deštruktívne aktivity, ktoré sú zamerané na majetok obeť, ničenie vecí inej osobe,
- ponižovanie a fyzické násilie – bitie, krádeže, vydieranie,
- za šikanu považujeme aj nápadné prehliadanie a ignorovanie jedinca.

4 KRIMINALITA

„Kriminalitu považujeme za druh odchylného správania, ktoré je neprípustné a sankcionované trestným právom.“ (Ondrejko, s.112, 2001)

Etymologicky pochádza z latinského slova crimen, čo značí:

1. obvinenie, žaloba,
2. príčina, zámienka,
3. chyba, výčitka,
4. vina, previnenie, prečin, zločin Špaňár, 1969 (In Ondrejko s.112, 2001).

Tieto významy naznačujú dôležité aspekty v poňatí kriminality, a to:

- ide o normu prestupujúceho správania, ktoré je neprípustné, najmä z hľadiska etických noriem,
- trestuhodnosť, sankcionovanie takéhoto správania (Ondrejko, s.112, 2001).

Zločin sprevádza človeka a ľudskú spoločnosť od jej najrannejších foriem a do značnej miery súvisí s biologickou, pudovou povahou človeka. Vývoj kriminality naznačuje, že bude sprievodným fenoménom ľudskej spoločnosti aj v budúcnosti.

Vymedzenie zločinu a chápanie trestu sa historicky vyvíjali. Uvedomovanie si neprimeranosti určitého správania a potreby konformity vychádzalo z potrieb sociálnej integrácie a princípov sociálnej spravodlivosti. Zo začiatku boli kritériami pre vymedzenie zločinu etické a náboženské normy. Postupne s vývojom spoločnosti sa racionalizovali, inštitucionalizovali a formalizovali – kritériom sa stávali trestno-právne normy.

Kriminalita je na celom svete. O kriminalite často hovoríme, že je jedným zo znakov globalizácie spoločnosti, keď jej internacionálny charakter prispieva k prekonávaniu stotožňovania spoločnosti s národným štátom (Ondrejko, s.112, 2001).

Tri spôsoby na vymedzenie kriminality (Kaiser, 1994):

1. Sociálno-etické vymedzenie zločinu

Opiera sa o kultúrne vybudovaný systém noriem a vzorov v danej spoločnosti. Vyplýva z toho, čo sa prieči dobrým mravom. Toto vymedzenie sa opiera o delenie na umelý a prirodzený zločin. Prirodzený zločin

predstavuje to, „čo je zlé samo o sebe" – malum per se. Najčastejšími reprezentami prirodzeného zločinu je vražda a krádež. Považuje sa za neprípustnú a odsúdeniahodnú formu správania. Opakom prirodzeného zločinu je umelý zločin, teda „to, čo je ako zlé zakázané" – malum mere prohibitum.

2. Normatívne (trestno-právne)

Zločin alebo kriminalita je chápaná ako „výskyt trestného správania alebo správania kriminálneho, vyjadreného súhrnom trestných činov, spáchaných v spoločnosti za určité obdobie. Pojem je vymedzený platným trestným právom" (Kapr, Fischerová, Vodáková, 1994).

Prednosťou kriminologického vymedzenia je presnosť, rozsah kriminality a jednoznačnosť obsahu. Kriminalita je forma správania, ktorého definícia znie ako skutková podstata jednotlivých trestných činov. Táto definícia má aj svoje limity. Spočívajú v časovej premenlivosti. Teda čo sa dnes pokladá za trestný čin, zajtra už môže byť dekriminalizované, prípadne naopak.

3. Sociologické (zločin ako sociálna deviácia)

Pre sociológiu je prijateľnejším pojmom miesto kriminality pojem delikvencia. Delikvencia je „činnosť porušujúca zákonnú alebo inú normu správania a spôsobujúca spoločnosti alebo jednotlivcovi ujmu" (Kapr a kol., 1991). Pojem je širší ako trestno-právna klasifikácia kriminality.

„Najvšeobecnejším pojmom, ktorý sa najfrektovanejšie uplatňuje v zahraničnej kriminálnej sociológii na označenie spoločensky nápadného a kontrolu, vyžadujúceho správania, je pojem sociálna deviácia" (Lubelcová, 2001).

4.1 Vzťah priestupkov a trestných činov

Tabuľka č. 1

Kritérium	Trestný čin	Priestupok
Zákonné vyjadrenie	Trestný čin je protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v trestnom zákone, ak v tomto zákone nie je ustanovené inak (§ 8 TZ)	Priestupkom je zavinené konanie, ktoré porušuje alebo ohrozuje záujem spoločnosti a je za priestupok výslovne označené v zákone, ak nejde o iný správny delikt alebo o trestný čin (§2 ods. 1 zákona o priestupkoch)
Zavinenie	Pre trestnosť treba úmyselné zavinenie, ak trestný zákon výslovne neustanovuje, že stačí zavinenie z nedbanlivosti (§ 17 TZ)	Na zodpovednosť za priestupok stačí zavinenie z nedbanlivosti, ak zákon výslovne neustanoví, že je potrebné úmyselné zavinenie (§ 3 zákona o priestupkoch)
Vek	Zodpovedný od 14. roku veku (§ 22 TZ)	Zodpovedný od 15. roku veku (§ 5 zákona o priestupkoch)
Príčetnosť	Kto pre duševnú poruchu v čase spáchania činu inak trestného nemohol rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie, nie je za tento čin zodpovedný, ak trestný zákon	Za priestupok nie je zodpovedný ten, kto pre duševnú poruchu v čase jeho spáchania nemohol rozpoznať, že ide o porušenie alebo hrozenie záujmu chráneného zákonom, alebo nemohol ovládať svoje konanie (§ 5

	neustanovuje inak (§ 23 TZ)	o zákona (prieštupkoch)
Vývojové štádiá	Trestná je aj príprava (pri zločinoch), pokus	Nie je možné sankcionovať prípravu na prieštupok alebo pokus prieštupku. Pokus je sankcionovaný iba pri prieštupku proti majetku v zmysle § 50 ods. 1 zákona o prieštupkoch
Zánik možnosti postihu	Zmenou zákona, účinnou ľútosťou, premlčaním trestného stíhania (podľa závažnosti činu), smrťou	Po uplynutí dvoch rokov po spáchaní prieštupku, ak sa na prieštupok vzťahuje amnestia, smrťou
Rozhodovanie	súd	správny orgán

Vzťah prieštupkov a trestných činov.

Dostupné na : <http://www.zachranari.sk/Default.aspx?catID=469>

4.2 Rozdelenie trestných činov

Delíme ich podľa viacerých hľadísk:

Podľa závažnosti na:

- prečiny (§ 10 TZ)
- zločiny (§ 11 TZ)
- osobitnou kategóriou zločinov sú obzvlášť závažné zločiny (§ 11 TZ ods. 3)

Podľa konania na:

- komisívne (spáchané konaním)
- a omnisívne (spáchané opomenutím konania)

Z hľadiska zavinenia na:

- trestné činy úmyselné
- a trestné činy nedbanlivostné

Podľa následku na:

- poruchové
- a ohrozovacie.

Za najvýznamnejšie hľadisko by sa dalo považovať časové hľadisko:

- pokračovacie
- trváce
- hromadné.

Rozdelenie trestných činov.

Dostupné na:

<http://www.zachranari.sk/Default.aspx?CatID=467> [online] [cit. 05.12.2014].

Trestný čin je protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone, ak tento zákon neustanovuje inak. Podľa všeobecnej časti Trestného zákona sa trestné činy delia na prečiny a zločiny.

Prečin je trestný čin, spáchaný z nedbanlivosti alebo úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby, neprevyšujúcou päť rokov.

Zločin je úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby, prevyšujúcou päť rokov. O zločin ide aj vtedy, ak v prísnejšej skutkovej podstate prečinu, spáchaného úmyselne, je ustanovená horná hranica trestnej sadzby, prevyšujúca päť rokov.

Osobitným druhom zločinu je obzvlášť **závažný zločin**, t. j. zločin, za ktorý tento zákon ustanovuje trest odňatia slobody s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej osem rokov.

Rozdelenie trestných činov.

Dostupné na:

<http://www.zachranari.sk/Default.aspx?CatID=467> [online] [cit. 05.12.2014].

4.3 Typológia páchatel'ov trestných činov

Typológia páchatel'ov trestných činov nám umožňuje a pomáha rozčleniť páchatel'ov podľa určitých znakov, skupín a kritérií. To nám umožňuje charakterizovať každého páchatel'a pomocou určitého typu osobnosti.

V kriminológii sa stanovuje typológia osobnosti, ktorá má určitú schému klasifikácie, avšak nepostihuje celého jedinca, ale vyjadruje určitú osobnostnú črtu, ktorou je jedinec charakterizovaný. Je to forma klasifikácie, kde sú určitým triediacim hľadiskom stanovené osobnostné konštanty páchatel'a/osoby.

Typ osobnosti býva definovaný ako určité množstvo vlastností, znakov a rysov osobnosti, ktoré nevystihujú celú osobnosť, ale sú spoločné určitému počtu osôb a podľa výskytu týchto znakov je potom možné vytvoriť konkrétnu skupinu v rámci typológie osobnosti.

Typológia osobnosti pomáha špecialistom v danej oblasti (pedagógom, etopédom, terapeutom,...) spoznávať jedinca a následne pomáha k následnému určeniu prístupov a metód na jeho ďalšiu terapiu, korekciu, liečenie,...

V praxi sú najprínosnejšie typológie s celou osobnosťou ako s jedinečným celkom. Na základe anamnézy a pozorovania sú zisťované psychopatologické rysy, poruchy osobnosti a pod. Na základe týchto údajov ide potom o veľmi podobných jedincov, a tak sa stanovuje typológia určitej skupiny jedincov.

Netík, 1997 uvádza približne takúto kriminálnu subkultúru:

- neurotický typ,
- socializovaný typ,
- nesocializovaný typ,
- deviantne socializovaný typ,
- mentálne insuficientný typ,
- psychotický typ.

Neurotický typ – tento typ osobnosti je charakteristický výskytom menších aj väčších neurotických porúch (depresia, labilita a pod.). V priebehu väzby sa tieto symptómy zvyšujú. Príčinou delikvencie neurotických jedincov bývajú často riešením intrapsychických konfliktov (vnútropsychických). Ide tu o dôsledky, vyplývajúce z negatívneho pôsobenia rodiny. Preto delikvenciou

sa snažia o protest voči rodine než voči spoločnosti. U neurotického typu majú negatívne dôsledky procesu uväznenia najrizikovejší charakter. Úlohou špecialistov je, aby u jedinca s neurotickou poruchou, nevznikol pocit, že je spoločnosťou odpísaný a je tu potrebné smerovať ho k pochopeniu, že má šancu sa opäť do nej začleniť.

Socializovaný typ – ako socializovaný typ môžeme označiť jedinca ako normálneho. Ak spácha trestný čin, má väčšinou epizodický charakter a je pokladaný za vybočenie z doterajšej životnej cesty, kde nedochádza k recidíve. Tento typ je ľahké rozpoznať. Jeho myšlienkové a emočné prejavy sú „normálne“. Jedinci majú vybudované zázemie, majú pracovné vedomosti, a preto sú schopní návratu do spoločnosti. Keď si odpykávajú trest, sú uväznení, nedochádza u nich k výraznej poruchovosti. Väčšinou ide o prvoväzňov. Riziko je väčšinou v negatívnom vplyve perizoniácie (väzenskej výchovy), pri ktorej je pôsobenie potrebné eliminovať.

Nesocializovaný typ (defektne socializovaný, psychopatický) – z hľadiska psychopatológie ho označujeme ako typ s poruchou osobnosti. V minulosti boli takíto jedinci označovaní ako sociopati a psychopati. Štruktúra osobnosti týchto jednotlivcov je charakteristická maladaptívnymi vzorcami správania, ktoré predstavujú extrémne či výrazné odchýlky od spôsobov, ktorými priemerný človek v danej kultúre vníma, myslí, cíti a zvlášť utvára vzťahy k druhým (Smolík, s. 354, 1996 In Fischer, Škoda, 2008). Vo väzení majú výrazné zastúpenie jedinci s disociálnou poruchou osobnosti, potom s emočne nestabilnou a histrionskou poruchou osobnosti. Vzhľadom na to, že títo jedinci majú emocialitu, rigiditu až hostilitu, je akákoľvek kladná stimulácia a apelácia na pocity viny a morálne hodnoty neúčinné. Každý ústupok využívajú na svoj prospech. Takíto jedinci môžu byť nadpriemerne inteligentní, dokážu svoje okolie na prvýkrát okúzliť. Ich konanie je však manipulatívne a účelové. Jediné čo chcú, je ich vlastný individuálny prospech. Nemajú neurotické rysy, výčitky svedomia a netrpia hanblivosťou. Je pre nich charakteristické, že sú až patologicky egocentrickí, neschopní emocionálnej väzby a majú minimálnu mieru empatie. Títo jedinci sa dopúšťajú tzv. mimoriadnych udalostí so snahou k manipulácii okolia a vydieraniu. Terapie a rôzne metódy na nápravu alebo zmiernenie prejavu nemajú žiadne výsledky, nedajú sa zmierniť ani minimalizovať. Dajú sa len upraviť, kde sa v nacvičených situáciách jedinec správa menej nápadne.

Nedá sa to však u každého. Vždy po čase sa predsa prejaví jeho nefalšovaná prirodzenosť.

Deviantne socializovaný typ – je to typ jedinca, ktorý reprezentuje sociálne normy skupiny. Tieto normy sú však v rozpore s normami spoločnosti.

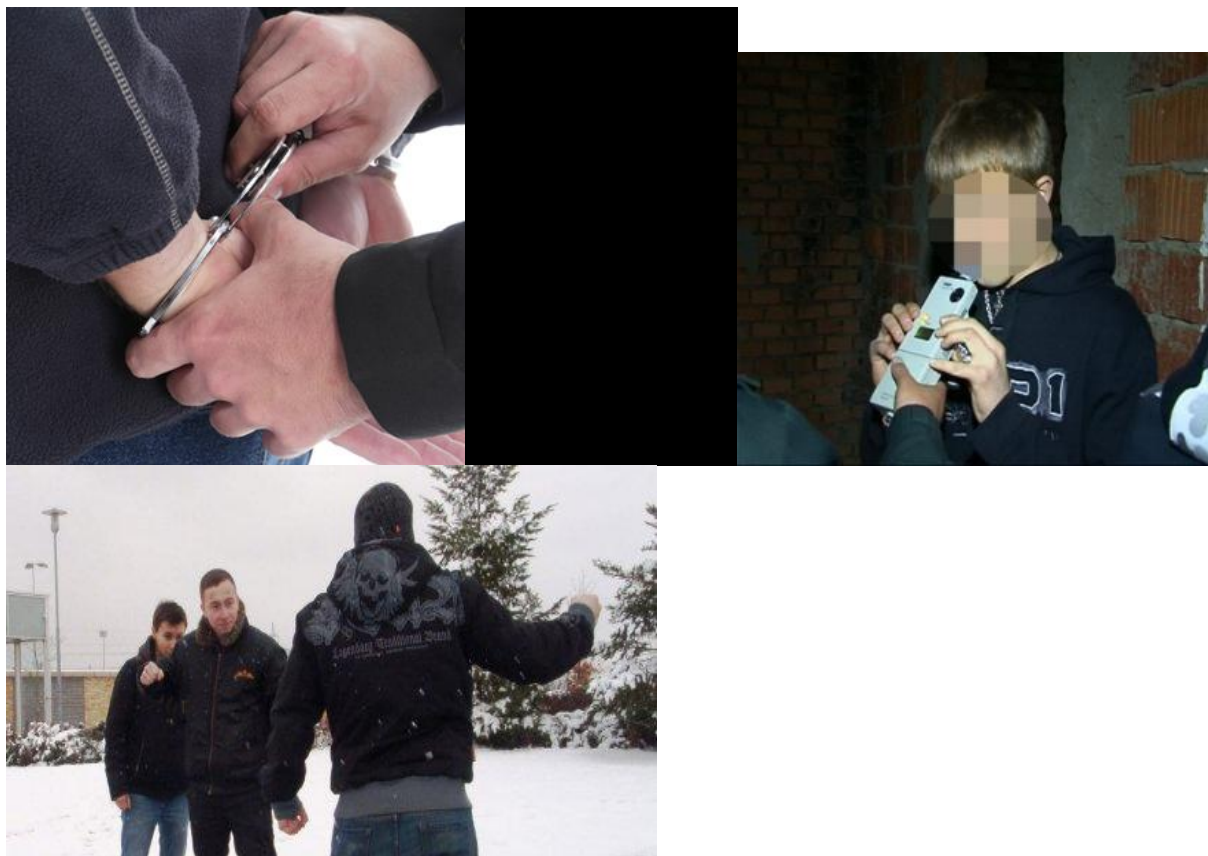
Tieto normy si veľmi dobre osvojil. Podľa Sutherlandovej teórie diferenciálnej asociácie (Giddens, s. 193, 1999 In Fischer, Škoda, 2008) sa označuje za príčinu negatívnej socializácie týchto jedincov z pohľadu väčšinovej spoločnosti. Správanie jedincov je regulované deviantnými regulatívami.

Mentálne insuficientný typ (nedostačivý) – patria sem jedinci s nižšou mierou rozumových schopností. Preto ich kriminalita odpovedá ich rozumovej schopnosti, ktorá je primitívna, priamočiara, jednoduchá. Sociálne vedomosti odpovedajú rozumovým schopnostiam. Majú nízke podpriemerné či hraničné pásmo mentálnej retardácie. Páchajú väčšinou násilné a sexuálne trestné činy. V procese terapie je potrebné upozorniť na vysokú mieru sugestibility, nekritického prijímania názorov druhých. Úlohou špecialistov je sústrediť sa na ich ochranu a prizonizačné (prizonizácia je pôsobenie prostredia a vzťahov na jedinca, ktorý je uväznený) vplyvy.

Psychotický typ – psychotický typ trpí niektorým z konkrétnych syndrómov porúch a psychických ochorení, tzv. psychózou. Títo jedinci trpia poruchami schizofrénie (paranoidné formy schizofrénie) a poruchami afektivity (depresie). Títo jedinci majú rôzne typy psychóz, ktoré vznikli pri závislostnom správaní sa a tiež v dôsledku uväznenia, kde nastali abstinenčné príznaky a záťaž z uväznenia. Ide o násilné a brutálne trestné činy, kde je nezrozumiteľná motivácia páchatel'a. Práca s takýmito jedincami je prakticky možná. Patria však do psychiatrickej starostlivosti.

5. DNEŠNÁ KRIMINALITA MLÁDEŽE

Obrázok č. 1

Dnes je mládež považovaná za zle vychovanú, arogantnú a bezcitnú. Je to tak hlavne preto, že je taký rýchly život, že rodičia si ani neuvedomujú, že ich deti sa cítia osamotené, nevypočuté a začínajú si hľadať preto iné rozptýlenie a voľný čas začínajú tráviť mimo domova a často v skupinách a partiách, kde ich správanie sa často vymyká normám a pravidlám našej spoločnosti. Preto, aby zapadli do skupiny, pre pocit, že ich má niekto rád. Podiel mladistvých na trestných činoch sa v posledných rokoch prudko zvyšuje a stále má narastajúci trend. K už známym formám kriminality pribúdajú nové.

Mladiství páchajú tieto druhy kriminality:

- majetková trestná činnosť (krádeže, ničenie vecí inej osobe, vandalizmus),
- násilná trestná činnosť (šikanovanie, lúpeže, nenávisť k iným rasám),
- drogová trestná činnosť (užívanie drog a jej prechovávanie, obchodovanie a výroba drog),
- mravnostná trestná činnosť (znásilnenie),

- extrémizmus (rasová neznášanlivosť voči iným kultúram (náboženstvo, zvyky, farba pleti,...), ktorá smeruje k potláčaniu základných ľudských práv a slobôd),

- ostatná trestná činnosť (týranie zvierat, dopravné nehody, ohrozovanie pod vplyvom návykových látok napr. opilstvo).

K nárastu kriminality prispieva veľa faktorov. Najznámejšie sú negatívne vplyvy z rodinného prostredia (dysfunkčná a neúplná rodina, zanedbávanie zo strany rodičov,...). Ďalšie faktory sú užívanie alkoholu, drog, negatívne partie vrstovníkov, kamaráti, škola a iné. Pravdaže veľký podiel majú aj vývojové poruchy správania.

Tieto negatívne vplyvy počas vývoja jedinca zasiahnu najčastejšie najcitlivejšiu oblasť jeho psychiky, a to motiváciu, sebaovládanie, citovú a morálnu zložku osobnosti.

Maloletí páchatelia

Sú páchatelia, ktorí spáchali trestný čin pred dovŕšením 14 rokov. Pojem maloletý vyjadruje časové obdobie, v ktorom spácha trestný čin, a to pred dovŕšením 14 rokov, keď je osoba beztrestná. V trestnom konaní je tento pojem zaradený do kategórie podliehajúcich zvláštnemu režimu pri vypočutí svedka. Teda pre nedostatok veku takejto osoby ju zbavuje trestnej zodpovednosti.

Mladiství páchatelia

Na Slovensku je mladistvým páchatelom osoba, ktorá spáchala trestný čin po dovŕšení 14. roku života a neprekročila ešte vek 18. roku života. Majú už takú rozumovú, fyzickú a psychickú úroveň, že dokážu rozlíšiť následky svojich činov a sú za ne trestne zodpovední. Podľa trestného zákona je teda takáto osoba trestne zodpovedná, ale vzťahujú sa na ňu osobitné ustanovenia o stíhaní mladistvých (môže byť nariadená ochranná ústavná výchova alebo uložený trest). Trestné činy, ktoré spáchajú mladistvé osoby, nazývame kriminalitou mladistvých.

Na mladistvých, ktorí spáchali trestný čin, sa vzťahujú osobitné ustanovenia :

- mladistvým sú súdom ukladané väčšinou podmienené tresty, len výnimočne nepodmienené tresty odňatia slobody,

- tresty sa ukladajú maximálne v polovičnej výške a aj výkon trestu sa riadi osobitnými predpismi (pričom horná hranica zníženej trestnej sadzby nesmie prevyšovať sedem rokov a dolná hranica zníženej trestnej sadzby dva roky),
- mladiství, na rozdiel od dospelého, musia mať vždy obhajcu.
(<http://www.zachranari.sk>)

5.1 Najčastejšie príčiny kriminality a delikvencie

Podľa Sejčovej (2002) môžeme konštatovať, že pre delikventného mladého človeka vo veku 10 – 18 rokov je charakteristické:

Rodinné zázemie – pochádza z neúplnej rodiny, s veľkým počtom súrodencov, s nedostatkom finančných prostriedkov, výskytom trestanosti, s nedostatkom rodičovskej lásky a častejším používaním telesných trestov rodičmi.

Školské prostredie – jeho pobyt v škole má problémový charakter (prejavuje sa častejším odmietaním zo strany spolužiakov, šikanovaním), nežiaduco sa správa v škole (z jeho strany sa vyskytujú konflikty s učiteľmi, agresivita, záškoláctvo, nezáujem o učenie, strach z trestov za známky) a často sa u neho prejavuje nedostatočný prospech (zlé známky z hlavných predmetov i zlý celkový priemer známok, prepadávanie v jednotlivých ročníkoch).

Životná spokojnosť – prežíva nespokojnosť so svojím životom, má vysokú potrebu zmeny vlastného správania, má vyššiu viktimizáciu (väčší počet krivdy, že mu niekto v živote ublížil), častejšie sa stáva obeťou sexuálneho obťažovania a má menšiu schopnosť odpustiť človeku, ktorý mu ublížil.

Hodnotová orientácia – dominujú u neho rodinné hodnoty a úsilie dostať sa do väzenia, viac sa zameriava na materiálne hodnoty v živote (mať auto, byt, peniaze, chatu, atď.), čo môže vysvetľovať častú majetkovú trestnú činnosť delikventnej mládeže. Výber vzorov a ideálov sa vyznačuje napodobňovaním najmä rodičovských vzorov, ktoré sú nežiaduce, a prežívaním väčšej sympatie k záporným vzorom, z čoho plynie nebezpečenstvo ovplyvnenia nežiaducimi modelmi správania.

Trávenie voľného času – voľný čas prežíva väčšinou pasívne alebo nežiaduco, v televízii a kine obľubuje programy s násilnou tematikou, má

väčší sklon imitovať filmové vzory, viac akceptuje násilie (nerozlišuje dobro od zla, ponuku násilia v TV pokladá za „normálnu“, stotožňuje sa s ňou), zobrazované v médiách a má väčší sklon napodobňovať násilné scény v médiách aj v bežnom živote.

Výkonová motivácia – vyznačuje sa zníženou výkonovou motiváciou s viacerými negatívnymi znakmi, pri výkone prevláda očakávanie neúspechu, prevláda neprimeraná reakcia na úspech, preferuje hodnotiteľov výkonu zo širšieho prostredia (nielen rodičov), prevláda vonkajšia motivácia výkonu (chce dosahovať dobré výkony nie kvôli sebe, ale kvôli iným).

Postoje k asociálnym a antisociálnym činom – prejavuje tolerantnejšie postoje voči

závažnejším činom (vražde, znásilneniu), má častejšiu skúsenosť s asociálnymi činmi vo svojom živote a okolí a bol častejšie konfrontovaný s trestnou činnosťou. Viac akceptuje niektoré druhy asociálneho správania (alkoholizmus, užívanie drog, telesné trestanie detí alebo zvierat).

Postoje k drogám – má väčšie skúsenosti s fajčením, používaním alkoholu aj nealkoholových drog, začína užívať drogy vo veľmi nízkom veku, spektrum užívaných drog má oveľa širšie, má menšiu skúsenosť s informáciami o prevencii závislosti na drogách a škodlivosti.

(zdroj : Mosty k rodine 2011 : Zborník z konferencie konanej 25.10. 2011 v Banskej Bystrici)

5.2 Najčastejšie kriminogénne faktory kriminality mládeže

Kriminogénnym faktorom hovoríme takým faktorom, ktoré buď uľahčujú alebo napomáhajú páchaniu trestných činov.

Poznáme tieto kriminogénne faktory:

1. Exogénne (vonkajšie) kriminogénne faktory
2. Endogénne (vnútorné) kriminogénne faktory

Exogénne (vonkajšie) kriminogénne faktory kriminality mládeže – patrí sem prostredie, ktoré jedinca bezprostredne ovplyvňuje a podieľa sa aj na jeho výchove.

Najvýznamnejším faktorom, ktoré sem patrí, je rodina jedinca. Pozorujeme v nej jednotlivých členov a ich sociálno-patologické prejavy. Ak

tam objavíme takéto prejavy, hovoríme o dysfunkcii rodiny, prípadne afunkčnej rodine.

Príčiny negatívneho vplyvu rodín je v neplnení základných funkcií rodiny. Tu môžeme teda považovať o viacerých typoch rodín (úplných a neúplných).

Niektoré rodiny sú úplné len po formálnej stránke, kde vzťahy medzi členmi sú trvalo narušené a rozvrátené a neplnia teda základné funkcie, a preto ju nazývame afunkčná rodina. Na rozdiel od toho prvého typu úplnej rodiny môže byť napríklad úplná rodina, ktorá na deti pôsobí negatívne a ani okolie netuší, že svojím konaním ohrozuje zdravý vývoj dieťaťa. Negatívny vplyv má najmä v zlyhávaní výchovnej a emocionálnej funkcie, ktoré sa prejavujú vo vzťahu medzi rodičmi a deťmi.

Ďalším rizikovým vplyvom rodiny je sociálny status rodín, a to nezamestnanosť, prípadne druh profesie rodičov mladých páchatel'ov. Nezamestnanosť jedného alebo oboch rodičov výrazne ovplyvňuje páchanie trestných činov. Ekonomická situácia výrazne zasahuje do života všetkých členov rodiny. Ak táto situácia pretrváva dlhodobo, môže vyústiť až do vzniku delikventného správania.

V minulosti boli za rizikové rodiny považované tie, ktorých rodič bol vo výkone trestu, prípadne sa dopúšťal páchania trestnej činnosti. Takéto rodiny boli označované ako tzv. „kriminálne závadové prostredie“. V dnešnej dobe sa ukazuje, že rizikovou rodinou môže byť akákoľvek rodina. V Slovenskej republike začína prevládať mládež, ktorá pochádza z rodín, kde nebola ohrozená žiadnou kriminalitou rodičov či súrodencov.

Ďalším faktorom rizikového vplyvu na mládež je škola. Mládež sa veľmi často odcudzuje v školskom prostredí, a to súvisí a negatívne ovplyvňuje školskú výkonnosť žiaka, záujem o zvyšovanie vedomostí a kvalifikácie, čo súvisí aj s možnosťou uplatnenia na trhu práce. Medzi príčiny odcudzenia sa v škole môžeme zaradiť vzťahy medzi žiakmi a učiteľmi a spolužiakmi, kolektívom navzájom.

Záškoláctvo patrí tiež do exogénnych faktorov. Zámerné vyhýbanie sa školskému vyučovaniu. Neprospech v škole spolu súvisí s delikvenciou.

Násilie a agresia nebýva len zameraná voči spolužiakom, ale čím ďalej tým viac sa vyskytujú prípady, kde násilie a agresia žiakov, študentov smerovalo voči učiteľom, profesorom.

Závislosť na návykových látkach a patologického hráčstva (gambling). Keď je jedinec závislý na výherných automatoch a drogovej závislosti, vtedy

najčastejšie pácha trestné činy za účelom získať hmotné prostriedky (peňažné prostriedky).

Trávenie voľného času jedinca takisto ovplyvňuje kriminogénne faktory mládeže. Samotné trávenie voľného času nemusí súvisieť s kriminalitou, ale jej negatívne pôsobenie nastane vtedy, keď mládež nedokáže, nechce alebo nemôže zmysluplne využívať voľný čas (patologické skupiny vrstovníkov, nuda,...)

Masmédiá, internet v dnešnej dobe majú veľmi veľký podiel na páchanie trestnej činnosti mládeže. Veľa výskumov potvrdilo, že veľa času deti a mládež venujú sledovaniu televízie a internetu namiesto toho, aby ho trávili športovými, umeleckými či inými aktivitami. Násilie a agresivitu vidíme v mnohých počítačových hrách a televíznych programoch. Televízia spolu s internetom je v súčasnosti veľmi diskutovanou témou z hľadiska prezentovaných obsahov.

Rovesnícka skupina patrí medzi socializačné činitele, ktoré majú veľký podiel na páchaní trestnej činnosti mládeže. Takéto skupiny majú sociálno-patologické správanie. Vznikajú u mládeže s problémami adaptácie a nevyhovujúcim spoločenským statusom, ktorá sa snaží odlišiť od spoločnosti. Skupina dáva členom možnosť rešpektu, postavenia, uznania. Mladý človek môže v takejto skupine uspokojovať svoje potreby, zvyšuje si status v skupine, znižujú sa mu pocity viny.

Gang tvoria najmä mladí ľudia, ktorí sa snažia splniť špecifické úlohy, prípadne za účelom spoločnej akcie. Gang rovesníckej skupiny vyžaduje od svojich členov pocit spolupatričnosti k členom a vodcovi skupiny. Musia tu dodržiavať normy. Charakteristické je pre gang používanie istého jazyka a rovnakých symbolov skupiny. Typy gangov:

Delikventný gang – je súdržná skupina. Motív ich delikventných aktivít je uspokojovanie materiálnych potrieb.

Násilný gang – takáto skupina sa zameriava najmä na násilné aktivity. Uspokojujú sa plánovaním akcií, zbieraním zbraní a uskutočnením násilných tesných činov.

Sociálny gang – majú spoločné aktivity, ktoré neohrozujú spoločnosť. Nepáchajú trestnú činnosť. Ak by však boli napadnutí, používajú na svoju ochranu fyzické násilie.

Najpočetnejšie na Slovensku sú extrémistické skupiny. Patria sem napr. extrémistické skupiny, ktoré majú ideológiu Skinheads, ktoré sa dopúšťajú najvážnejších deliktov.

Poznáme aj tzv. „witerov“, patria sem osoby, ktoré vytvárajú tzv. „grafity“ – sú to grafické prejavy na verejných priestranstvách. Z Trestného zákona je takáto aktivita witerov sankcionovaná. Spoločnosť sa však rozdeľuje na dve skupiny. Jedna má názor, že je to isté vyjadrenie umeleckej tvorby. Druhá skupina je názoru, že poškodzujú kultúrne, historické pamiatky a verejné priestranstvá, a tým sa prikláňajú k sankcionovaniu.

Endogénne (vnútorné) kriminogénne faktory kriminality mládeže – sú to faktory, ktoré priamo vyplývajú z osobnostných vlastností jedinca. Takíto jedinci majú zníženú úroveň všeobecnej inteligencie. Agresia je ďalším faktorom pri páchaní trestnej činnosti mládeže. Poznáme najmä priamu, fyzickú, otvorenú, verbálnu a menej známu brachiálnu agresiu. Pod brachiálnou agresiou rozumieme trhanie predmetov, ničenie.

Stretávame sa s ňou najmä pri páchaní majetkovej trestnej činnosti. Dôležité činitele, ktoré majú vplyv a podporujú agresívne správanie mládeže, patrí negatívna až patologická výchova v rodine, málo alebo žiadne pozitívne citové väzby v detstve, agresívne a hrubé prostredie v okolí alebo rodine, podnecovanie egocentrizmu (sklon vzťahovať všetko na seba a k sebe), ponižovanie, rodičia často dávajú prednosť alebo favorizujú iných súrodencov, podceňovanie.

Riziko majú aj činitele psychosociálneho vývinu, ktoré vznikajú v období školského veku, puberty a adolescencie. Nie vždy môžu za príčinu kriminálneho správania, ale prinášajú také výrazné zmeny v živote jedinca, že môžu byť až príliš konfliktné a záťažové a jedinec nezvládne nové situácie. Často reaguje takým správaním, ktoré sa odkláňa od správneho a žiaduceho.

6. TRESTANIE MLADISTVÝCH PÁCHATEĽOV

Obrázok č. 2

Všeobecne účelom trestu je chrániť spoločnosť pred páchatelmi trestných činov a zabrániť im odsúdením pri páchaní ďalšej trestnej činnosti a vychovať ich k tomu, aby viedli riadny život, a tým výchovne pôsobili na ostatných členov spoločnosti. Hlavnou úlohou nie je trestať mladistvého (§ 97 TZ), ale výchovne na neho pôsobiť, primerane chrániť jeho aj spoločnosť, viesť ho k náprave a zabezpečiť jeho normálne fungovanie v spoločnosti.

Mladistvému možno podľa trestného zákona uložiť:

tresty,
ochranné opatrenia,
výchovné opatrenia.

Mladistvému môže súd uložiť len nasledujúce tresty:

1. trest povinnej práce,
2. peňažný trest (ak je už zárobkovo činný),
3. trest prepadnutia veci,
4. trest zákazu činnosti (avšak tento je možné uložiť len v prípade, že trest nebude prekážkou v príprave na jeho povolanie),

5. trest vyhostenia,
6. trest odňatia slobody,
7. trest povinnej práce.

(zdroj : //www.zachranari.sk)

Trest povinnej práce – mladistvému (od 14 do 18 rokov) ukladá súd. Najviac je to však 150 hodín.

Peňažný trest – je limitovaný od 30 eur do 16 590 eur. Mladistvý však musí splniť podmienku, ustanovenú zákonom, že je zárobkovo činný alebo jeho majetkové pomery sú dostačujúce na uloženie takéhoto trestu.

Trest odňatia slobody – sú ustanovené v trestnom zákone. U mladistvých sú znížené na polovicu, pričom horná hranica trestnej sadzby nemôže prevýšiť päť rokov a dolná jeden rok.

Trestný zákon umožňuje mladistvému uložiť trest odňatia slobody na päť až desať rokov v prípade, ak mladistvý spáchal trestný čin, za ktorý Trestný zákon vo všeobecnej časti alebo v osobitnej časti dovoľuje uložiť výnimočný trest a stupeň nebezpečnosti takého trestného činu pre spoločnosť vzhľadom na obzvlášť zavrhnutiahodný spôsob vykonania činu, alebo na obzvlášť zavrhnutiahodnú pohnútku, alebo na obzvlášť ťažký a ťažko napravitelný následok je mimoriadne vysoký, ak súd má za to, že by trest v skôr uvedenom rozpätí na dosiahnutie účelu trestu nepostačoval. (<http://www.zachranari.sk>)

Súd ako trest môže nariadiť aj upustenie od potrestania, ak mladistvý:

- bol uznaný za vinného zo spáchania prečinu menšej závažnosti,
- uzná si vinu,
- prejaví svoju účinnú snahu po náprave,
- oľutuje svoje správanie.

Pri podmienenom upustení od potrestania za prečin súd určí skúšobnú dobu, ktorá môže byť jeden až tri roky. Vtedy sleduje správanie mladistvého.

Počas tohto obdobia môže súd uložiť **povinnosti** a **obmedzenia**.

Obmedzenia:

- používanie alkoholu a návykových látok,
- stretávanie sa s osobami, ktoré boli spolupáchateľmi alebo majú iný negatívny vplyv na mladistvého,

- zákaz účasti na hromadných podujatiach (športových,...),
- zákaz na hrách (hazardných, hracích automatoch),
- zákaz vstupu na miesta, kde trestný čin spáchal.

Povinnosti:

- ospravedlniť sa poškodenému buď osobne, alebo verejne,
- podrobiť sa psychoterapeutickej liečbe,
- zúčastniť sa na psychologickom poradenstve,
- zaplatiť v skúšobnej dobe spôsobenú škodu,
- ak mu nebolo uložené ochranné liečenie, musí sa podrobiť liečeniu od závislosti na návykových látkach.

Výkon trestu odňatia slobody mladistvých na Slovensku:

Mladistvé páchatelky – ženského pohlavia s dospelými ženami si odpykávajú trest odňatia slobody v Ústave na výkon trestu odňatia slobody pre ženy v Nitre – Chrenovej.

Mladiství páchatelia mužského pohlavia v Ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých v Sučanoch.

6.1 Ústavná a ochranná výchova

1. Reedukačné domovy pre deti a reedukačné domovy pre deti a mládež

Nariadenú ústavnú a ochrannú výchovu maloletí a mladiství páchatelia vykonávajú v reedukačných domovoch.

Reedukačné domovy pre deti (RDD) a Reedukačné domovy pre deti a mládež (RDDM) sú účelové zariadenia, kde je zabezpečená výchova „sociálne a mravne narušených detí“. Deti, ktorým je určený takýto typ výchovy, majú závažné nedostatky v sociálnej prispôsobivosti, charakterovom vývine a osobnostných vlastnostiach. Ich výchova sa nedá zvládnuť v iných zariadeniach. Ich náplňou práce je zabezpečenie komplexnej odbornej starostlivosti o deti a mládež s poruchami správania, asociálnym vývinom a trestnou činnosťou, ktoré boli odňaté z rodiny na základe rozhodnutia štátneho orgánu a umiestnené do inštitucionálnej výchovy.

RDD sú v prevádzke nepretržite. Rozdeľujeme ich na:

koedukované – v zariadení sú umiestnení chlapci aj dievčatá

a *nekoedukované* – sú zariadenia osobitne pre dievčatá a pre chlapcov.

Od roku 2009 podľa zákona č. 245/2008 Z. z. sa delia na:

reedukačné a diagnostické centrá a domovy a liečebno-výchovné sanatóriá.

RDDM prijímajú deti po celý rok. Patria sem deti s nariadenou ústavnou výchovou alebo uloženou ochrannou výchovou. Tiež deti prijímajú na základe predbežného opatrenia. Umiestňujú sem deti od 12 rokov do dosiahnutia dospelosti alebo do času rozhodnutia súdu o zrušení ústavnej výchovy. Majú tiež ako reedukačné domovy nepretržitú prevádzku. Najčastejšie bývajú koedukované – sú v nich chlapci aj dievčatá.

Deti a mládež v reedukačných domovoch žijú podľa určených pravidiel. Bez svojich najbližších sú niekoľko mesiacov a aj rokov. Pre nedostatok lásky, pozornosti, starostlivosti zo strany dospelých sa dostali na nesprávnu cestu a pedagogickí pracovníci RDD a RDDM sa snažia o to, aby deti vykročili už tým správnym smerom do života.

Resocializačné stredisko zabezpečuje starostlivosť drogovo závislému maloletému, ktorý má už skončenú povinnú dochádzku alebo plnoletej osobe po skončení liečby v zdravotníckom zariadení na liečbu drogovo závislých osôb. Zdravotnícke zariadenie dáva odporúčania na ďalšiu starostlivosť v resocializačnom stredisku.

Resocializačné stredisko poskytuje resocializáciu a rehabilitáciu, ktorej cieľom je zaktivizovať vnútorné schopnosti jedinca (bývanie, stravovanie, zaopatrenie a liečebno-výchovnú starostlivosť). Cieľom je zmierniť alebo úplne odstrániť poruchy psychického, osobnostného a sociálneho vývinu. Resocializačné stredisko tiež vytvára podmienky na pracovné uplatnenie.

7. PREVENCIA KRIMINALITY MLÁDEŽE

Obrázok č. 3

Prevenca znamená predchádzanie činnosti, ktorá je zameraná na zabránenie nežiaducich následkov na jedinca. Predmetom prevencie je ochrana a predchádzanie kriminalite. Pod prevenciou kriminality chápeme, že jej zámerom je zámerné, cieľavedomé, plánované pôsobenie na jedinca, a tým mu poukázať na negatíva v páchaní trestnej činnosti. Cieľom je buď ich úplne odstrániť, alebo ich vhodnými metódami eliminovať, obmedziť a poukázať na nevýhody kriminality.

Dnešná mládež a deti sa s trestnými činmi stretávajú denne. Rôzne druhy protiprávneho konania vidia v médiách, na internete, v počítačových hrách, novinách a časopisoch a stretávajú sa s nimi v bežnom živote – na ihriskách, prechádzkach,...

V dnešnej dobe sa môžu niektorí rodičia snažiť akokoľvek zabrániť stretu svojich detí s kriminalitou, ale tomu nikdy úplne nezabránia. Nedá sa zabrániť kontaktu dieťaťa s kriminalitou. Deti aj ich rodičia sú voči týmto vplyvom bezbranní. Čo však môže spoločnosť urobiť, je brániť ich prevenciou. Takého riešenie by malo však mať dlhodobý charakter a zatiaľ

nemá veľkú podporu v spoločnosti. Je preto potrebné zmeniť postoj k problematike kriminality mládeže. Opatrenia a prevencia by mala byť taká, aby sa maloletí a mladiství stali odolnými voči kriminalite. Ak chceme vytvoriť preventívny program, ktorý má byť aj účinný a efektívny, musíme danú osobu dobre preskúmať a poznať.

7.1 Klasifikácia prevencie kriminality

Podľa G. Kaisera členíme prevenciu a jej systém na:

Primárnu prevenciu

Sekundárnu prevenciu

Terciárnu prevenciu

Primárna prevencia – zameriava sa na verejnú mienku (na všetkých občanov) a pôsobí na nich, aby sa nestali páchatelmi trestných činov. Objektom primárnej prevencie sú mladí ľudia vo veku do 18 rokov, ktorí ešte neprišli do styku s kriminalitou. Cieľ primárnej prevencie kriminality mládeže je zamerané na výchovu, vzdelávanie, organizáciu výcvikov, ktoré sú orientované na rodinnú výchovu, mimoškolské aktivity – trávenie voľného času, vzdelávanie pedagógov, sociálnych pracovníkov a pod.

Medzi preventívne programy primárnej prevencie kriminality mládeže zaraďujeme projekt „Správaj sa normálne“. Projekt obsahuje 10 tematických celkov, ktoré prezentujú príslušníci policajného zboru na vyučovacích hodinách.

Medzi primárnu prevenciu mládeže je výchova mladej populácie, kde má nezastupiteľné miesto rezort školstva. V rámci rezortu školstva sú realizované preventívne programy a aktivity napr. Prevencia šikanovania a týrania v základných školách, Prevencia eliminácie rodinného násillia, Školy podporujúce zdravie,... .

V protidrogovej primárnej prevencii, ktoré sú zamerané na deti a mládež, poznáme napríklad tieto programy – „Ako žiť zdravo a hravo“, „Tvoja správna voľba“, „Škola bez alkoholu, drog a cigariet“, „Okno do duše“ a iné.

Sekundárna prevencia – cieľom sekundárnej prevencie je zameranie sa na starostlivosť o osoby, u ktorých je vyššia pravdepodobnosť, že sa stanú páchatelmi trestnej činnosti. Patria sem tzv. „rizikovní jedinci“, u ktorých sa vyskytujú poruchy správania.

Objektom sú mladí ľudia, ktorí sú vo väčšej miere ohrození páchaním kriminality a jedinci, u ktorých sa poruchy správania začínajú prejavovať v závažnejších formách.

Subjekty, ktoré realizujú sekundárnu prevenciu, sú orgány činné v trestnom konaní, nápravnovýchovné zariadenia, trestná politika, systém trestných sankcií, realizácia ich výkonu, poradne najmä protidrogové a protialkoholické. Cieľovou skupinou je riziková populácia, ohrozená skupina obyvateľstva potenciálnou kriminalitou a mladiství.

Realizujú sa tu sociálno-psychologické výcviky, ktoré sú zamerané na efektívnu komunikáciu, riešenie konfliktov, zvládanie agresie, výchovno-vzdelávacie a rovesnícke programy, špeciálno-pedagogické opatrenia, vytváranie pracovných miest, zariaďovanie a prevádzkovanie krízových a poradenských zariadení, vzdelávacie a voľno-časové aktivity, orientované na ohrozenú mládež, rekvalifikácia zdravotne postihnutých, nezamestnaných a sociálne znevýhodnených jedincov.

V sekundárnej prevencii je činnosť rezortu školstva, ktorá zahŕňa odbornú prácu s deťmi s poruchami psychosociálneho vývinu a porúch správania, preventívne programy a opatrenia – cieľom je zabrániť prejavu fixovaniu sociálno-patologických javov – spoluprácu škôl s rodinami, sanatórnu a ambulantnú starostlivosť, kde je možnosť umiestnenia dieťaťa na krátkodobý diagnostický alebo liečebno-výchovný pobyt.

Významné postavenia tu majú centrá výchovnej a psychologickéj prevencie, ktoré uskutočňujú komplexnú preventívno-výchovnú a psychologickú starostlivosť o deti a mládež s poruchami správania, problémami vo výchove v rodine, porušovaním školského a verejného poriadku.

Terciárna prevencia – sa zameriava na starostlivosť o nefunkčné sociálne prostredie, kriminálne narušený jedinec alebo skupina osôb, vrátane recidivistov. Objektom je maloletá a mladistvá osoba, ktorá sa už dopustila trestnej činnosti. Teda osoby, ktoré sú už právoplatne odsúdené.

Cieľ terciárnej prevencie je posilňovanie a vytváranie pozitívnych sociálnych väzieb, ale tiež vytváranie sociálneho prostredia na uspokojovanie potrieb jedinca, ktoré je podľa správnych noriem spoločnosťou akceptovateľné.

Subjektami sú orgány činné v trestnom konaní, špeciálna sociálna, sociálno-psychologická a psychiatrická pomoc, nápravnovýchovné

zariadenia, inštitúcie, realizujúce pomoc prepusteným z výkonu trestu odňatia slobody.

Z hľadiska rezortu školstva je riešená komplexná a odborná starostlivosť o deti s poruchami správania a asociálnym vývinom, pri ktorých bola nariadenú ústavná alebo uložená ochranná výchova, nariadený reedukačný a terapeutický prístup k dieťaťu.

Rezort zdravotníctva kladie dôraz na výraznú pozornosť pri prevencii drogových závislostí predovšetkým v Centrách pre liečbu drogových závislostí. Napríklad program rekreačnej aktivity „DROG – STOP – ŠTÝL“, ďalej ambulantné programy na pomoc pri gamblingu, liečbu od heroínu, alkoholu a iných návykových látok a iné.

Tabuľka č. 2 – Veková štruktúra odsúdených v jednotlivých kategóriách vo vybraných štátoch

Krajina	Celkový počet odsúdených	Odsúdení vek nižší ako 14 rokov	Odsúdení medzi 16 – 18 rokom	Odsúdení medzi 16 – 18 rokom	Vek trestnej zodpovednosti
Česká republika	20 502	–	15	158	15 rokov
Fínsko	3 531	0	0	6	15 rokov
Nemecko	74 706	–	47	616	14 rokov
Írsko	3 523	0	36	48	12 rokov
Rumunsko	27 262	–	32	385	14 rokov
Slovensko	8 313	–	57		14 rokov
Anglicko a Wales	83 194	0	283	283	10 rokov
Severné Írsko	1 523	0	0	0	10 rokov
Škótsko	8 088	0	1	1	8 rokov

Zdroj: Rada Európy (2008)

Trestné súdnictvo a väzba mladistvých. Dostupné na :

http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/txtexpresion_vekov%C3%A1+%C5%A1trukt%C3%BAra+ods%C3%BAden%C3%BDch+v+jednotliv%C3%BDch+kateg%C3%B3ri%C3%A1ch+vo+vybran%C3%BDch+%C5%A1t%C3%A1toch/art_8820/rbsearchsource_articles/trestne-sudnictvo-a-vazba-mladistvych.aspx

Z hľadiska uvedených štatistických ukazovateľov (veková štruktúra odsúdených), niektorí autori z nich robia záver, podľa ktorého liberálnejšie štáty majú vyššie percento väzobne stíhaných a odsúdených mladistvých ako silné sociálne štáty (sever Európy). Rovnako vyvodzujú záver, že nižší vek trestnej zodpovednosti vedie k vyšším ukazovateľom väzobne stíhaných a odsúdených mladistvých.

Slovenská republika má počet mladistvých odsúdených v pomere k celkovému počtu odsúdených číselný ukazovateľ 0,68 % (za rok 2008), kde napríklad Nemecko vykazuje 0,88 % a Česká republika 0,84% za rok 2008. Zníženie trestnej zodpovednosti zákonom č. 300/2005 Z. z. tak nezvýšil penalizáciu mladistvých oproti ostatným krajinám a číselné ukazovatele ukazujú aj na mierne nižšie percento mladistvých odsúdených k celkovému počtu odsúdených oproti krajinám regiónu (Nemecko, Česká republika).

Veková štruktúra odsúdených v jednotlivých vekových kategóriách vo vybraných štátoch.

Dostupné na :

http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/txtexpresion_vekov%C3%A1+%C5%A1trukt%C3%BAra+ods%C3%BAden%C3%BDch+v+jednotliv%C3%BDch+kateg%C3%B3ri%C3%A1ch+vo+vybran%C3%BDch+%C5%A1t%C3%A1toch/art_8820/rbsearchsource_articles/trestne-sudnictvo-a-vazba-mladistvych.aspx [online] [cit.

02.02.2015].

7.2 Prevencia kriminality mládeže v Banskobystrickom kraji

Policajný zbor je definovaný ako „ozbrojený bezpečnostný zbor, ktorý plní úlohy vo veciach vnútorného poriadku, bezpečnosti, boja proti zločinnosti, vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem a úlohy, ktoré pre policajný zbor vyplývajú z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky“ (Petrovičová, s. 53, zborník Mosty k rodine 2011).

Policajný zbor plní mnohé úlohy, tiež v rámci vymedzených úloh, a to aj úlohy na úseku prevencie, ktoré vyplývajú zo zákona. Policajný zbor pôsobí represívne a tiež aj preventívne. Nemôže pôsobiť len represívne, pretože

nedokáže efektívne predchádzať, tak prevencia nedokáže odhaľovať a efektívne trestať. Preto sa musia vzájomne prepájať, aby sa dosiahol požadovaný efekt pre spoločnosť. Prioritne sa realizuje prevencia, aby predchádzala spoločensky negatívnym činom. Prevencia je pre spoločnosť oveľa lacnejšia, pretože nevyžaduje realizáciu represívnych opatrení (odňatie slobody, a tým financovanie pobytu vo väzniciach, súdy, odstránenie následkov trestnej činnosti a pod.). Prevenciou sa predchádza finančným škodám a morálnym ujám, ale hlavne sa predchádza zbytočným stratám na životoch.

Zákon č. 583/2008 Z. z. vymedzuje prevenciu kriminality.

Tento zákon prevenciu definuje ako „cieľavedomé, plánovité, koordinované a komplexné pôsobenie na príčiny a podmienky, ktoré vyvolávajú alebo umožňujú kriminalitu a inú protispoločenskú činnosť, s cieľom predchádzania, potláčania a zamedzovania; to sa vzťahuje aj na prevenciu inej protispoločenskej činnosti“.

Účelom tohto zákona sa pojmom kriminalita rozumie také konanie, ktoré je trestným činom a iné protispoločenské konanie, ktoré má znaky priestupku alebo iného deliktu alebo pôsobí negatívne iným spôsobom na spoločnosť.

V Banskobystrickom kraji je prevencia zastrešená oddelením komunikácie a prevencie Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Banskej Bystrici. Referenti a špecialisti oddelenia komunikácie a prevencie plnia úlohy, ktoré majú v náplni práce. Vypracúvajú stratégiu prevencie kriminality v regióne a zabezpečujú plnenie úloh z nich vyplývajúce. Realizujú opatrenia na potláčanie trestnej činnosti a preventívne projekty s väzbami na služby policajného zboru (Petrovičová, s. 53, Zborník Mosty k rodine 2011). Pracovník, zaradený na úseku prevencie, organizuje a zabezpečuje besedy, prednášky a rôzne ďalšie akcie preventívneho charakteru v kraji. Realizujú sa rôzne preventívne aktivity a preventívne projekty, ktoré sú určené v dominantnej miere pre žiakov materských, základných a stredných škôl, ale aj pre širokú verejnosť a seniorov (Petrovičová, s. 54, Zborník Mosty k rodine 2011).

Podľa požiadaviek jednotlivých škôl a predškolských zariadení realizujú rôzne preventívne projekty a aktivity. Tieto úlohy stratégie prevencie majú vopred stanovené. Mladí ľudia tvoria cieľovú skupinu stratégie prevencie kriminality, pretože sa im musí venovať pozornosť v súvislosti s primárnou prevenciou sociálnopatologických javov, prevencie kriminality a delikvencie.

8. JEDNOTIVÉ PRÍPADY – KAZUISTIKA

8.1 Popis prípadu 1 – Lucka

Lucka pochádza z neúplnej rodiny. Otcovstvo nebolo doteraz určené. Jej matka je slobodná, nemajetná, nezamestnaná. Na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny nebola evidovaná od roku 2005. Na adrese trvalého pobytu sa vôbec nezdržiava. Býva už niekoľko rokov v podnájme terajšieho oveľa staršieho priateľa. Vlastné bývanie vytvorené nemá, a preto sa väčšinu času nachádza v zahraničí, kde je na neznámom mieste. Matka zabezpečovala starostlivosť o maloletú Lucku do mája 2009, keď ju príbuzní odniesli do domácnosti sesternice matky.

Dieťa bolo značne zanedbané, malo zdravotné problémy (na nohe, ruke a časti tela bola značne obarená), tiež mala dlhodobé problémy s očkom. Malú Lucku si rýchlo obľúbila a požiadala o jej zverenie do náhradnej osobnej starostlivosti. Súd zveril rozsudkom maloletú Lucku do jej náhradnej osobnej starostlivosti. Súd zároveň matku dieťaťa zaviazal platením výživného na dcéru vo výške 30% zo sumy životného minima na nepľnoleté a nezaopatrené dieťa. Rozsudok nadobudol právoplatnosť v septembri 2009.

Sesternica matky sa opakovane dostavila na orgán sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately a žiadala o zrušenie náhradnej osobnej starostlivosti, z dôvodu nezvládateľného správania maloletej Lucky. Sesternica matky je v súčasnosti nezamestnaná, hľadala si zamestnanie, chodila na rôzne pracovné pohovory, dieťa musela nechávať u príbuzných. Chcela sa čo najskôr zamestnať a usporiadať si život, a preto nemala ďalej záujem o vykonávanie ďalšej starostlivosti o maloletú Lucku. Rodina žila v nevyhovujúcich bytových a sociálnych pomeroch. V spoločnej domácnosti žilo desať ľudí, okrem sesternice matky a jej syna je to ešte jej matka, otec, súrodenci a starí rodičia. Všetci žili v trojizbovom byte, ktorý bol zariadený starým nábytkom. Hygiena a čistota bytu bola udržiavaná len čiastočne.

U Lucky sa prejavujú výchovné problémy, je neposlušná, neprispôsobivá, robí všetko napriek. Počas dvoch rokov matka Lucku jedenkrát navštívila a nasľubovala jej, že si ju zoberie k sebe, no od tej doby sa jej viac neozvala. Vôbec nejaví o Lucku záujem. Vyživovaciu povinnosť si neplní, len na opakované výzvy jej sesternice matky. Vzhľadom na to, že sesternica matky nemá ďalej záujem vykonávať osobnú starostlivosť o Lucku, požiadala o jej umiestnenie v ústavnom zariadení.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, odbor vykonávania opatrení, orgán sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadeniach ako koordinátor určil pre maloletú Lucku ako vhodné zariadenie detský domov. Vzhľadom na uvedené skutočnosti orgán sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately následne podal návrh na nariadenie ústavnej starostlivosti nad maloletou Luckou. Po vykonanom dokazovaní a vypočutí účastníkov konania súd vo veci rozhodol a nad maloletou Luckou nariadil ústavnú starostlivosť, ktorá sa bude vykonávať v detskom domove. Matku aj naďalej zaviazal platením výživného vo výške 30% zo sumy životného minima na nepľnoleté, nezaopatrené dieťa na účet toho zariadenia, počnúc dňom právoplatnosti rozsudku. Rozsudok nadobudol právoplatnosť v januári 2012.

Matke malej Lucky sa v roku 2008 narodila ďalšia dcéra. Ani toto dieťa nie je v jej starostlivosti a v roku 2009 bola právoplatne osvojená.

Lucku si do náhradnej rodinnej starostlivosti zobrala náhradná rodina, kde je už 18 mesiacov. Chodí do miestnej základnej školy. Rodina malej poskytuje všetko to, čo doteraz nepoznala, a to rodinnú výchovu, zdravotnú starostlivosť, záujem o ňu a jej úspechy aj neúspech. Náhradná rodina sa dozvedela, že jej biologická matka mala problémy s alkoholom, na čo niekoľkokrát za sebou podstúpila liečbu. O traume a úraze, ktoré Lucka musela v detstve pretrpieť, doteraz nikomu nič nepovedala. Keď bola s matkou, žiadna zdravotná starostlivosť jej poskytnutá nebola, a preto jej zostali trvalé následky. Ako je v náhradnej starostlivosti, podstupuje pravidelne liečenie, rehabilitácie, časté vyšetrenia na očnom, krčnom a následnú liečbu. Taktiež navštevuje logopéda a klinického psychológa. Čo je pre ňu veľká nevýhoda hlavne v škole, je to, že sa nevie správne vyjadrovať a používa etnolekt reči – sedem rokov žila v maďarskom prostredí. Stále nevie zhodnotiť hranicu, po ktorú môže zájsť. Potrebuje prejavovať lásku, ktorej mala nedostatok. Nevie vyhodnotiť, čo je dobré a čo zlé, do škôlky chodila len jeden rok, v škole neznesie tlak zodpovednosti, neverí si. Na to, aby bola usilovná, potrebuje nad sebou dohľad autority – konkrétne príkazy. Pomaly si už uvedomuje kritiku. Pri výchove rodina musí určovať pravidlá a hranice. Čo je veľmi prospešné pre dobrú výchovu a učenie, je veľmi dobrá spolupráca so školou a náhradnou rodinou.

Lucka veľmi prirástla k srdcu rodičov náhradnej rodiny, a preto sa rozhodli, že si ju adoptujú a aj na základe toho, že jej matka o ňu nejaví žiadny záujem. Lucka konečne dostane svoju rodinu a lásku rodičov, ktorú doteraz nepoznala.

8.2 Popis 2. prípadu – Monika

Rodinu, v ktorej žila Monika, vedú na úrade v evidencii od roku 2007, keď sa na okresnom súde schvaľovala darovacia zmluva. Intenzívnejšia práca s rodinou začala od roku 2009, keď pracovník úradu práce, sociálnych vecí a rodiny vo večerných hodinách v rámci služobnej pohotovosti umiestňoval maloletú Moniku do detského domova. Dôvodom jej vyňatia a odlúčenia bolo to, že matka sa v domácnosti nenachádzala a v ten večer bola hospitalizovaná s úrazom hlavy. Otec Moniky bol pod vplyvom alkoholu a nebol ani schopný na ten čas Monike poskytnúť potrebnú starostlivosť. Následným šetrením bolo zistené, že matka si úraz spôsobila pod vplyvom alkoholu, keď po jeho nadmernom používaní spadla a rozbila si hlavu. Monika sa po stabilizácii rodinného prostredia na druhý deň vrátila k rodičom.

Na základe všetkých skutočností bolo v máji 2009 udelené rodičom výchovné opatrenie – týkalo sa napomenutia rodičovských povinností, čím nepriamo ohrozili zdravý vývoj svojho dieťaťa. Neskôr po zhodnotení udeleného výchovného opatrenia bolo zistené, že splnilo svoj účel, a preto ho v júli 2009 zrušili. V októbri 2009 však znova vo večerných hodinách pracovník úradu práce, sociálnych vecí a rodiny bol privolaný do rodiny maloletej Moniky s tým, že je potrebné maloletej zabezpečiť potrebnú starostlivosť. Matka Moniky bola opäť v nemocnici prevezená na ošetrovanie poranenia, ktoré si znova spôsobila sama pod značným vplyvom alkoholu. Otec bol tiež pod vplyvom alkoholu. V takom stave nebol schopný Monike zabezpečiť potrebnú starostlivosť.

Následne bola Monika prevezená do detského domova. O pár dní neskôr v októbri 2009 sa na úrad dostavili obaja rodičia, ktorí prisľúbili, že prestanú používať alkoholické nápoje, začnú spolupracovať s odborníkmi – proti závislosti na alkohole, a ak by to bolo potrebné, pristúpia na následnú liečbu. Uviedli, že svoju maloletú dcéru Moniku majú radi a spravia pre ňu všetko. Monika sa znovu vrátila späť k rodičom. Na úrade bol nad výchovou Moniky nariadený dohľad. Do riešenia bolo zapojených viac inštitúcií. Rodičia, ale aj napriek všetkým upozorneniam neprestali používať alkohol a ani jeden z rodičov nezačal spolupracovať s odborníkom na odstránenie problému používania alkoholu. Pri následnom rozhovore s rodičmi celú situáciu zľahčovali, hlavne otec Moniky povedal, že je to úplne normálne a bežné, že pri niektorých prácach sa používa alkohol (ako príprava dreva na

zimou,...), vždy sa vedel vynásť a vysvetliť, prečo nemohol ísť k lekárke, prečo si nemôže stále nájsť prácu, prečo partnerka nie je schopná bez jeho pomoci maloletej dcére zabezpečovať starostlivosť. Matka má po úraze hlavy poruchu reči a postihnutie oboch končatín na pravej strane so zníženou pohybovou schopnosťou.

Na základe práce s rodinou úrad po druhýkrát oslovil širšie príbuzenstvo a rodinu, a hlavne starú matku Moniky, či by niekto z rodiny nemohol poskytnúť Monike potrebnú starostlivosť. Nikto z rodiny však nejavil záujem. Pri rozhovore všetci uviedli, že sa boja otca Moniky, ktorý keby si vypil, by im robil nepríjemnosti, a to nechcú. Ani jeden z rodičov si nepriznával potrebu používania alkoholických nápojov za problém a nechceli ho riešiť.

Tvrдили, že sa vedia postarať o dcéru a pitie alkoholu považovali za bežné. To, že keď sú pod vplyvom alkoholu, dochádza u nich k poklesu schopnosti zabezpečiť dcéru potrebnú starostlivosť, si už neuvedomovali. Preto v júli 2010 bola podaná na okresnom súde návrh na nariadenie ústavnej starostlivosti.

Počas súdneho konania rodičia preukázali, že sú schopní zabezpečiť dcéru potrebnú starostlivosť a obaja sa podrobili vyšetreniu u odborníka. Ten v decembri 2010 uviedol, že ani jeden z rodičov si nevyžaduje psychiatrickú intervenciu, liečbu, no pričom ich citový vzťah a starostlivosť o dcéru prevažuje možnosti prípadnej inštitucionálnej výchovy. Na základe zmeny správania u rodičov v čase konania návrhu, ako aj vyjadrenie odborníka bol návrh na nariadenie starostlivosti vzatý späť. Na základe všetkých konaní bolo tiež ďalšie výchovné opatrenie zrušené. Následne sa situácia znova zopakovala. Monika bola nájdená v potravinách, kde nakupovala bez platenia. Po oslovení uviedla, že ju rodičia poslali do obchodu, lebo bola hladná. Rodičia v obchode neboli, pracovníci obchodu privolali políciu a následne bola Monika predbežným opatrením umiestnená do detského domova.

V následnom konaní – november 2011 bola u Moniky nariadená ústavná starostlivosť. Dôvodom bolo, že rodičia nepriznali potrebu vyhľadať odborníka pri riešení ich opakovaného zlyhávania v zabezpečovaní starostlivosti o dcéru vplyvom alkoholu. Závažnosť situácie si vôbec neuvedomovali. Ďalším konaním, ktoré bolo v septembri 2012, bola ústavná starostlivosť zrušená. Bol u nej nariadený dohľad. Úrad bol v kontakte s rodinou, materskou školou, logopedickou ambulanciou, psychiatrickou

ambulanciou, no neboli zistené žiadne nedostatky a ani nikto nenahlásil žiadne zanedbávanie starostlivosti zo strany rodičov. Napriek príslubom rodičov, ktorí opakovane zlyhali, boli opäť pod výrazným vplyvom alkoholu a neboli schopní zabezpečiť maloletej potrebnú a primeranú starostlivosť aj vzhľadom na jej vek.

Vo februári 2013 pracovník úradu práce, sociálnych vecí a rodiny bol oslovený znova ohľadom Moniky a podal návrh na umiestnenie dieťaťa do ústavnej starostlivosti. Bolo mu oznámené, že rodičia sú pod vplyvom alkoholu a dcéru nechali cez noc bez dozoru. Bola k nej privolaná polícia. Našli ju v penzióne. Rodičia odmietli penzión opustiť. Mestská polícia zistila, že rodičia nechali Moniku bez dozoru a v čase, keď na miesto prišla polícia, rodičia ležali na parkovisku vo dvore penziónu. Mestská polícia skontaktovala sociálnych pracovníkov a tí následne skontaktovali pracovníka úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. Rodičia sa rozhodli z penziónu odísť taxíkom aj so svojou dcérou. Pracovník úradu práce, sociálnych vecí a rodiny spolu s políciou zastavili taxík. Rodičia boli vyzvaní, aby sa podrobili dychovej skúške, odmietli a vystupovali veľmi podráždene. Na miesto bola privolaná záchranná služba a Moniku následne previezli do fakultnej nemocnice, kde bola následne vyšetrená a pozorovaná. Pracovník úradu práce, sociálnych vecí a rodiny poukázal na to, že rodičia sú neustále pod vplyvom alkoholu, a preto nie sú schopní zabezpečiť nevyhnutnú starostlivosť svojej dcére. Následne poukázal na to, že tieto skutočnosti sa stále opakujú.

V marci 2013 bola Monika umiestnená do ústavnej starostlivosti do detského domova. Pár dní na to v marci 2013 bola umiestnená do profesionálnej rodinnej starostlivosti. Od toho termínu je v náhradnej rodine. Rodičia Monike volajú každú nedeľu.

Porovnanie správania obidvoch detí

Hoci obe deti vyrastali v približne podobnom prostredí, obe poznali vplyv alkoholu na spávanie u rodičov, týranie a totálny nezáujem, predsa sa len povahové črty u nich líšia. Lucka je citlivejšia, nevie sa brániť, nevie rozlíšiť dobro a zlo.

Monika je pribojnejšia a neposlušnejšia, necitlivá, vyvoláva často hádky a má sklon aj k návykovým látkam.

V náhradnej rodine sa obom dievčatám venujú v rovnakej miere. Deti poznajú základné hygienické návyky, život v rodine, lásku, ale aj povinnosti. Hoci sú v rovnakom veku, ich vývin nie je rovnaký... .

9. CHARAKTERISTIKA ŠKOLY, KDE SME PRACOVALI NA VÝSKUME

Obrázok č. 4 - ZŠ s MŠ Ľubietová

Je ťažké presne zistiť, kedy v obci Ľubietová vznikla prvá škola. V roku 1433 bol ľubietovský archív zničený pri husitskom vpáde. Takže presne nevieme určiť vznik ZŠ v Ľubietovej.

Škola má tieto hlavné ciele:

- kvalitná výchova a moderné vzdelávanie žiakov,
- rozvoj individuálnych schopností smerom ku kvalitnej príprave pre vzdelávanie na ďalšom type školy,
- výchova a vzdelávanie žiakov so zdravým životným štýlom,
- rozvoj komunikačných schopností žiakov v slovenskom a cudzom jazyku.

(zdroj : <http://zslubietova.edu.sk>)

Zo súčasnosti školy.

Dostupné na : <http://www.zslubietova.edu.sk/sucasnost.html> [online] [cit. 10.01.2015].

10. VÝSKUMNÁ ČASŤ

Cieľom tejto diplomovej práce je teoreticky spracovať problémové správanie, ktoré vyúsťuje do kriminality mládeže. Vybrali sme si školu, ktorá nie je veľká s počtom žiakov 123. Skúmali sme ročník 5. až 9. Škola je mimo hlavnej trasy. Navštevujú ju žiaci spádových škôl a sú tu deti z bohatších rodín, ako aj s veľmi chudobných. Deti sú teda z rôzneho prostredia. Chceli sme si overiť, či náš predpoklad, že kriminalita je nižšia ako v mestách, je správny.

Preto sme si stanovili tri hypotézy.

H1 Predpokladáme, že mládež verí a zdôveruje sa svojim rodičom.

H2 Predpokladáme, že sú vo voľnom čase väčšinou s kamarátmi, ktorým sa zdôverujú.

H3 Predpokladáme, že v tejto škole bude nižšia kriminalita.

10.1 Príprava výskumu

Pre svoj výskum sme sa rozhodli použiť dotazníkovú formu, kde sme sa rozhodli využiť metódu uzavretých otázok okrem jednej otázky.

Pri príprave sme uplatňovali:

- zachovať anonymitu,
- oboznámiť respondentov s cieľom dotazníka,
- nedávať veľký počet otázok,
- jednoduchá odpoveď – krúžkovať odpoveď, s ktorou sa respondent stotožňuje.

Dotazník má 13 otázok, ktoré sú zamerané:

- č. 1, 2, 3, 4 sa zameriavajú na informácie vzťahu medzi rodičom a dieťaťom za účelom ovplyvňovania myslenia a vývinu dieťaťa.
- č. 5, 6, 7, 8 sa zameriava na voľný čas dieťaťa a vzťah so spolužiakmi.
- č. 9, 10, 11, 12 v týchto otázkach sme chceli zistiť, či deti inklinujú k návykovým látkam, drogám, trestnej činnosti a či v škole je dostatočne rozoberaná táto problematika.
- č. 13 sa respondenti môžu vyjadriť k vyučovaniu a preberaniu otázok prevencie a problematiky celkovej kriminality.

Dotazník sme dodali do školy a vyplnený sme ho zozbierali. Po skončení výskumu sme získané informácie spracovali štatistickými metódami, ktoré sme spracovali do tabuliek a doplnili grafmi.

10.2 Výber respondentov výskumu

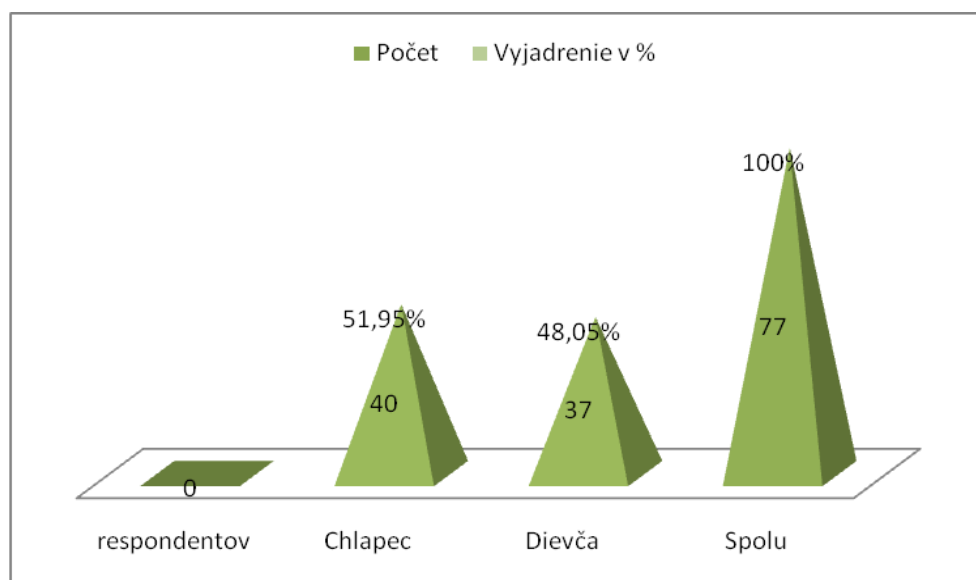
Tabuľka č. 3

Pohlavie respondentov

Pohlavie respondentov	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
Chlapec	40	51,95 %
Dievča	37	48,05 %
Spolu	77	100 %

Na výskume sa zúčastnili chlapci aj dievčatá, pričom chlapcov bolo 51,95 % a dievčat 48,05 %.

Graf č. 1

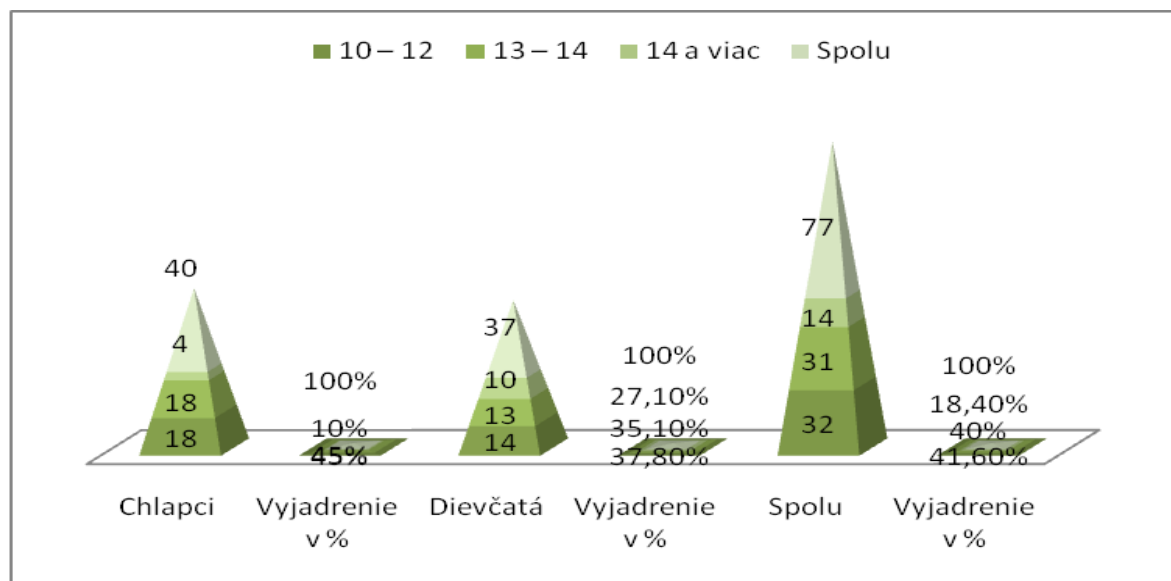
Tabuľka č. 4

Vek respondentov

Vek respondentov	Chlapci	Vyjadrenie v %	Dievčatá	Vyjadrenie v %	Spolu	Vyjadrenie v %
10 – 12	18	45%	14	37,8%	32	41,6%
13 – 14	18	45%	13	35,1%	31	40%
14 a viac	4	10%	10	27,1%	14	18,4%
Spolu	40	100%	37	100%	77	100%

Tabuľka č. 2 nám znázorňuje zastúpenie respondentov podľa veku. Najväčšie zastúpenie bolo vo veku 10 – 11 rokov, čo bolo 41,6 % a najmenšie 14 a viac, čo bolo 18,4 %.

Graf č. 2

10.3 Analýza a interpretácia výskumu

Otázka číslo 1 – S kým žiješ v rodine?

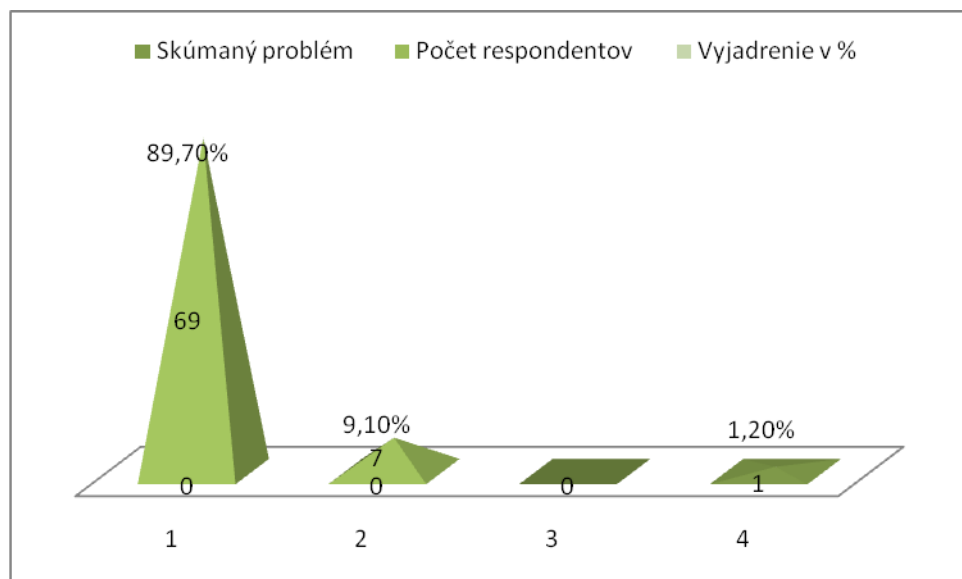
Tabuľka č. 5

Vyhodnotenie otázky 1

Skúmaný problém	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
S oboma rodičmi	69	89,7%
S jedným z rodičov	7	9,1%
Iné (detský domov, starí rodičia,...)	1	1,2%

Z odpovedí je jasné, že väčšina žiakov žije v úplnej rodine. S jedným rodičom žije 7 respondentov a 1 respondent žije v iných rodinných pomeroch (stará mama).

Graf č. 3

Otázka číslo 2 – Pýtajú sa Ťa rodičia, čo sa učíte a robíte v škole?

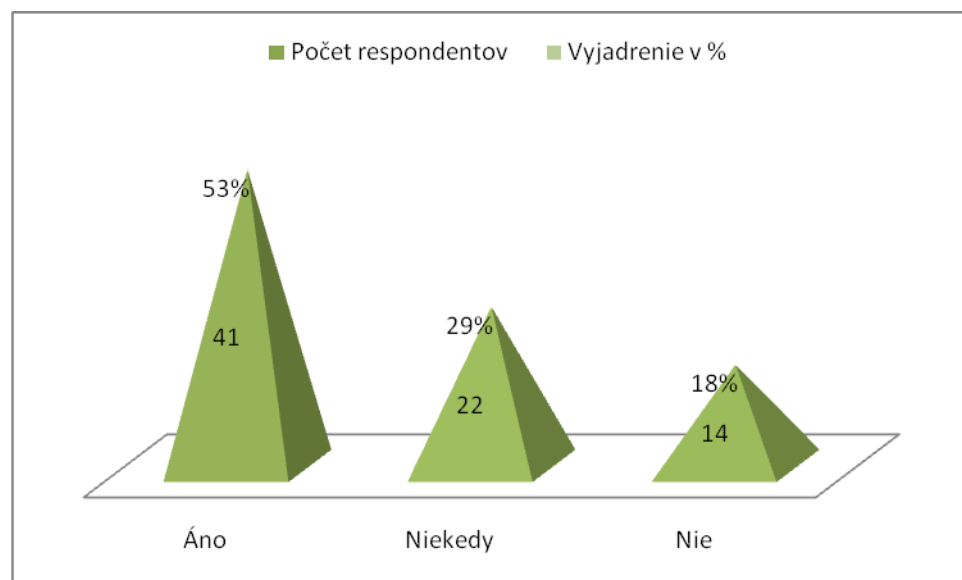
Tabuľka č. 6

Vyhodnotenie otázky 2

Skúmaný problém	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
Áno	41	53%
Niekedy	22	29%
Nie	14	18%

41 respondentov rodičia kontrolujú, 22 respondentov rodičia občas kontrolujú a 14 respondentov rodičia vôbec nekontrolujú.

Graf č. 4

Otázka číslo 3 – Zaujímajú sa rodičia, s kým tráviš svoj voľný čas?

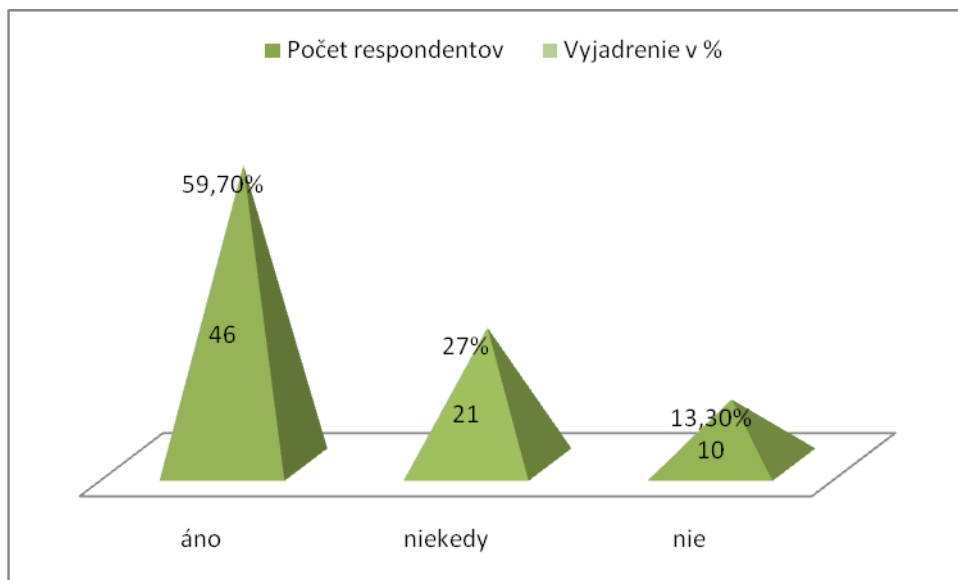
Tabuľka č. 7

Vyhodnotenie otázky 3

Skúmaný problém	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
áno	46	59,7%
niekedy	21	27%
nie	10	13,3%

O 46 respondentov sa rodičia zaujímajú, s kým trávi ich dieťa voľný čas. O 21 respondentov sa rodičia niekedy zaujímajú, čo robia ich deti vo voľnom čase o 10 respondentov sa rodičia nezaujímajú.

Graf č. 5

Otázka číslo 4 – Kúpia Ti rodičia všetko, po čom túžiš?

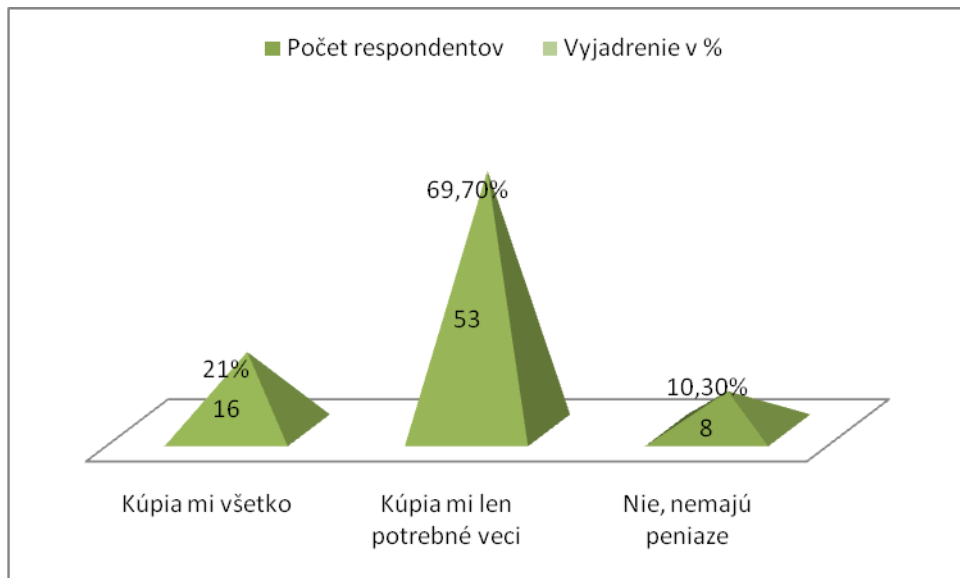
Tabuľka č. 8

Vyhodnotenie otázky 4

Skúmaný problém	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
Kúpia mi všetko	16	21%
Kúpia mi len potrebné veci	53	69,7%
Nie, nemajú peniaze	8	10,3%

53 respondentov uvádzalo, že rodičia im kúpia len to, čo uznajú za vhodné. 16 respondentom rodičia kúpia všetko a 8 respondenti uviedli, že rodičia im kúpia len to, čo je nevyhnutné, nakoľko nemajú dostatok finančných prostriedkov.

Graf č. 6

Otázka číslo 5 – Navštevuješ záujmové krúžky?

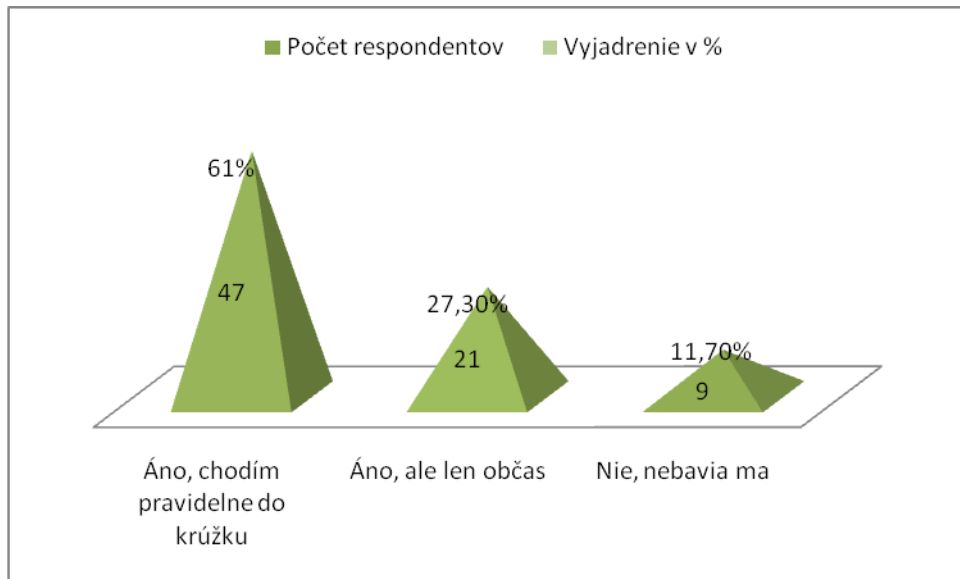
Tabuľka č. 9

Vyhodnotenie otázky 5

Skúmaný problém	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
Áno, chodím pravidelne do krúžku	47	61%
Áno, ale len občas	21	27,3%
Nie, nebavia ma	9	11,7%

Krúžky pravidelne navštevuje 47 respondentov, občas 21 respondentov a 9 respondentov nenavštevuje žiadne krúžky, pretože ich žiaden nebaví.

Graf č. 7

Otázka číslo 6 – Čo robíte vo voľnom čase?

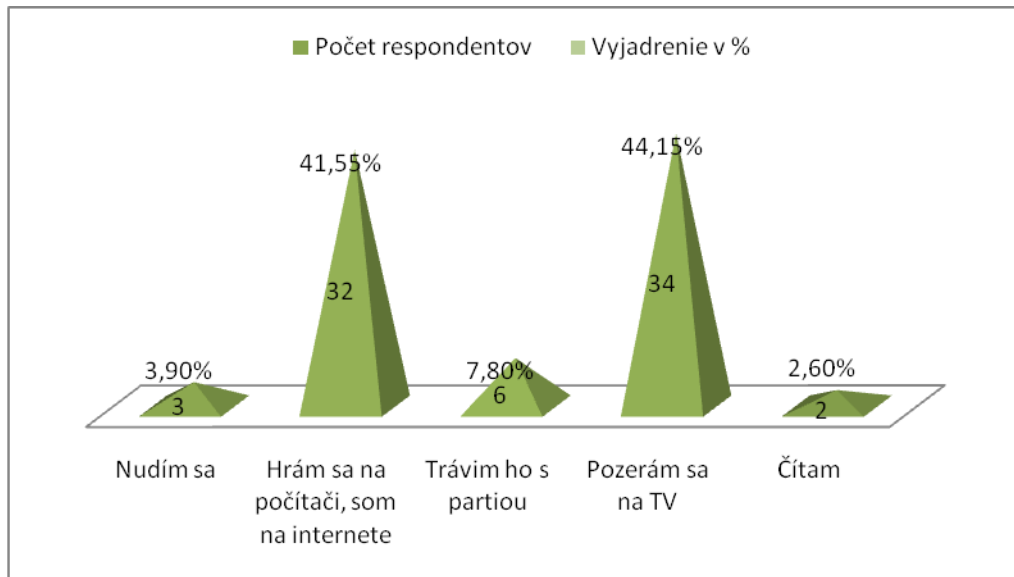
Tabuľka č. 10

Vyhodnotenie otázky 6

Skúmaný problém	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
Nudím sa	3	3,9%
Hrám sa na počítači, som na internete	32	41,55%
Trávim ho s partiou	6	7,8%
Pozerám sa na TV	34	44,15%
Čítam	2	2,6%

Najviacej respondentov 34 pozerá televízne vysielanie, 32 respondentov sa hrá na počítači a je na internete, 6 respondentov uviedlo, že ho trávi s partiou, 3 respondenti sa nudia a veľmi malý počet respondentov – 2 čítajú knihy.

Graf č. 8

Otázka číslo 7 – Komu by si sa zveril/a, keby si mal/a problém?

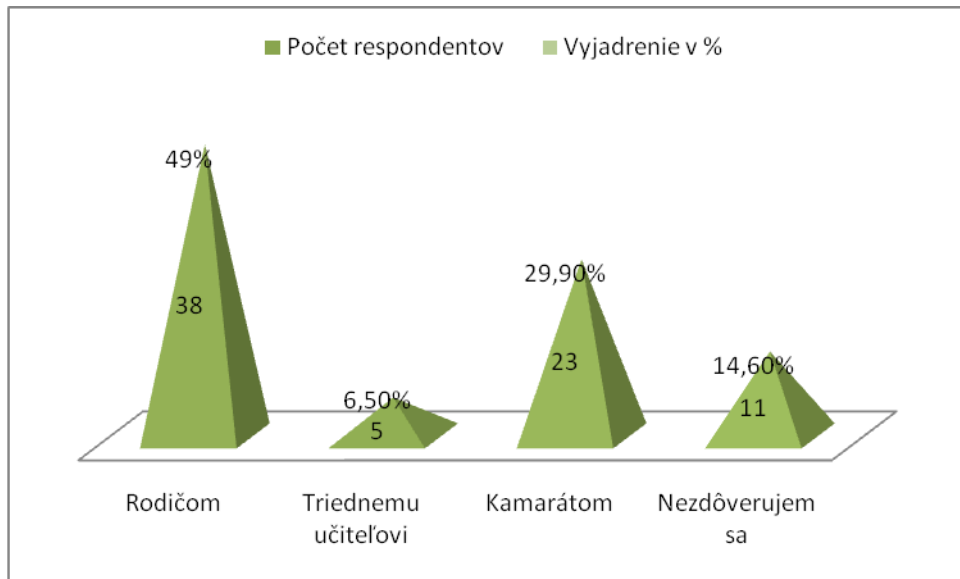
Tabuľka č. 11

Vyhodnotenie otázky 7

Skúmaný problém	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
Rodičom	38	49%
Triednemu učiteľovi	5	6,5%
Kamarátom	23	29,9%
Nezdôverujem sa	11	14,6%

Väčšia časť respondentov by sa zverila rodičom, čo je 38, kamarátom sa zdôveruje 23 respondentov, nezdôveruje sa nikomu 11 respondentov a učiteľovi sa zdôveruje 5 respondentov.

Graf č. 9

Otázka číslo 8 – Aký máš vzťah so spolužiakmi?

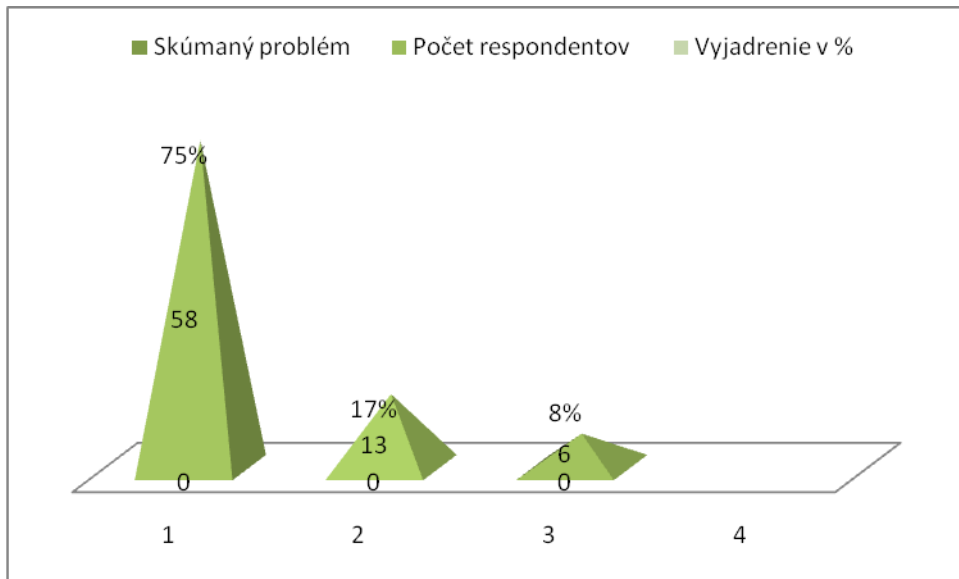
Tabuľka č. 12

Vyhodnotenie otázky 8

Skúmaný problém	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
Rozumiem si s nimi	58	75%
Nie, nerozumiem si s nimi	13	17%
Vyhľadávam starších a skúsenejších	6	8%

Veľmi dobre si so spolužiakmi rozumie 58 respondentov, nerozumie si so spolužiakmi 13 respondentov a starších a skúsenejších vyhľadáva 6 respondentov.

Graf č. 10

Otázka číslo 9 – Keď si s partiou, čo robíte?

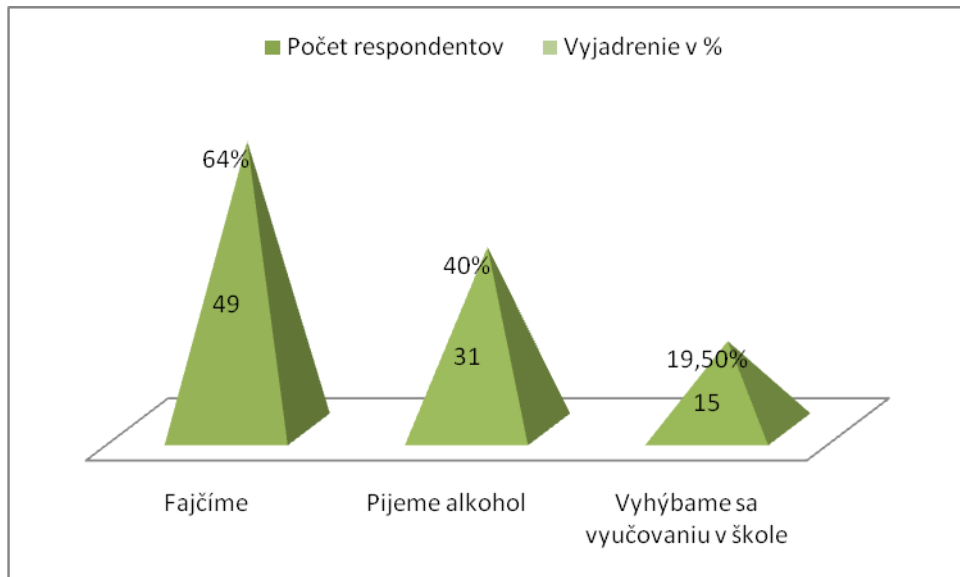
Tabuľka č. 13

Vyhodnotenie otázky 9

Skúmaný problém	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
Fajčíme	49	64%
Pijeme alkohol	31	40%
Vyhýbame sa vyučovaniu v škole	15	19,5%

Najviac respondentov s partiou fajčí až 49, pije 31 respondentov a 15 respondentov praktizuje záškoláctvo. Niektorí respondenti pijú, fajčia alebo prípadne sa vyhýbajú vyučovaniu v škole. Preto sa nám vo výslednej tabuľke súčet nerovná 100%.

Graf č. 11

Otázka číslo 10 – Čo si myslíš, prečo mládež inklinuje k alkoholu a drogám?

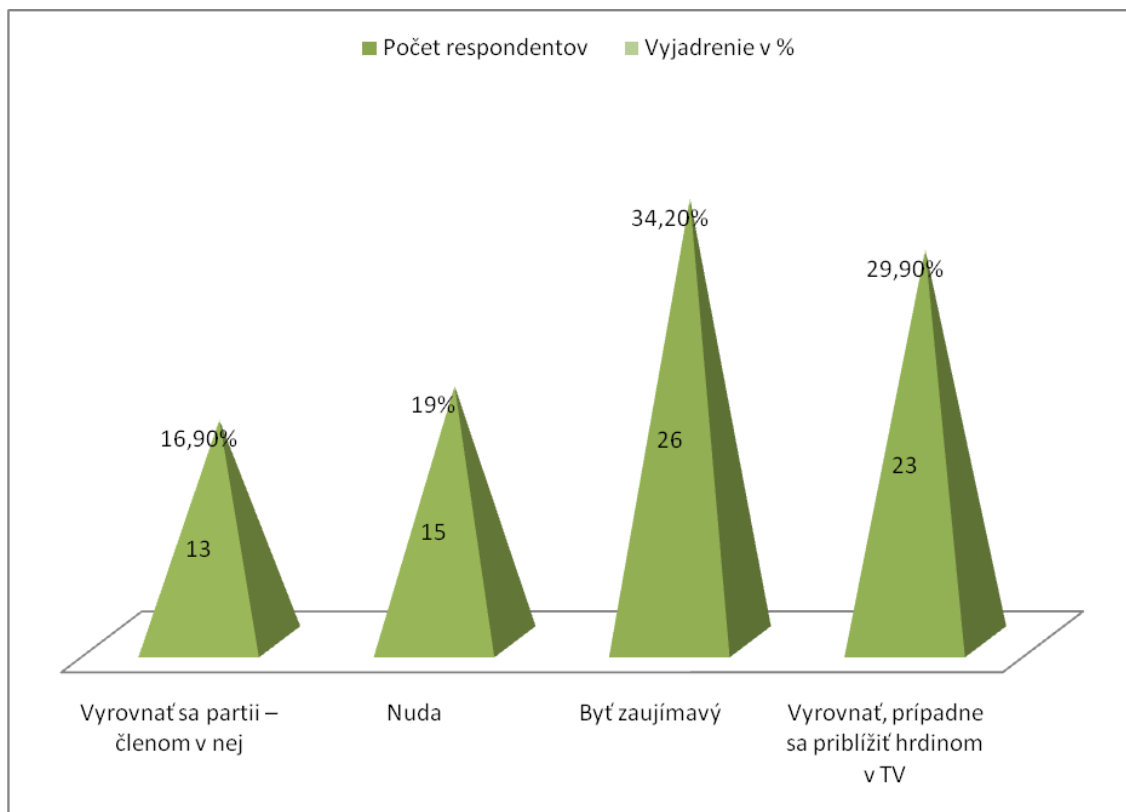
Tabuľka č. 14

Vyhodnotenie otázky 10

Skúmaný problém	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
Vyrovnať sa partii – členom v nej	13	16,9%
Nuda	15	19%
Byť zaujímavý	26	34,2%
Vyrovnať, prípadne sa priblížiť hrdinom v TV	23	29,9%

26 respondentov uviedlo, že chcú byť zaujímavými, 23 sa chce vyrovnáť hrdinom televíznych programov, 15 sa nudí a 13 sa chce vyrovnáť členom v partii.

Graf č. 12

Otázka číslo 11 – Spáchal/a si niekedy trestnú činnosť?

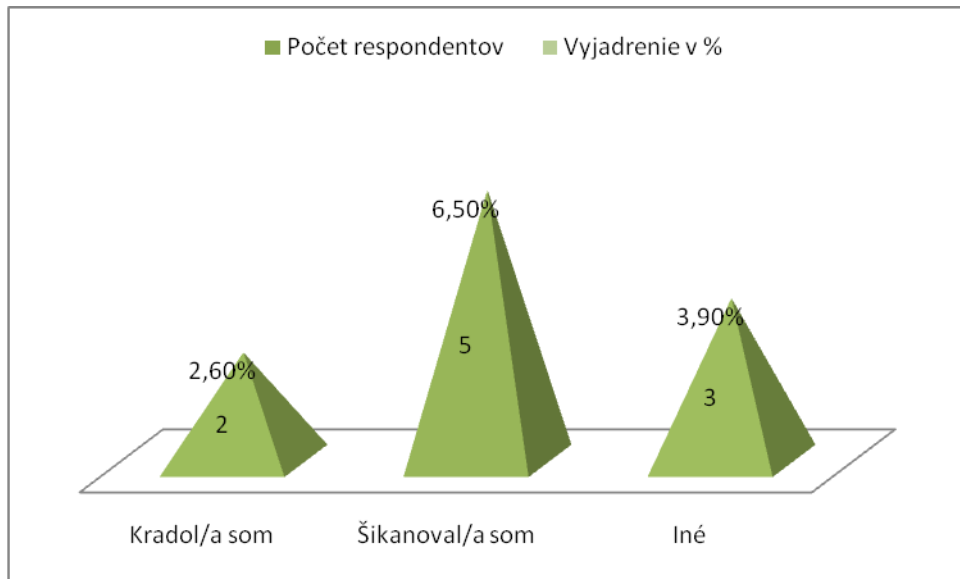
Tabuľka č. 15

Vyhodnotenie otázky

Skúmaný problém	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
Kradol/a som	2	2,6%
Šikanoval/a som	5	6,5%
Iné	3	3,9%

Na otázku spáchania trestného činu odpovedalo 10 respondentov tak, že sa šikany dopustilo 5 respondentov, 2 respondenti kradli a 3 respondenti spáchali iné činy (poškodzovanie cudzieho majetku, týranie zvierat, rasizmus,...)

Graf č. 13

Otázka číslo 12 – Myslíš si, že v škole dostatočne rozoberáte problematiku a prevenciu návykových látok, kriminality, ...?

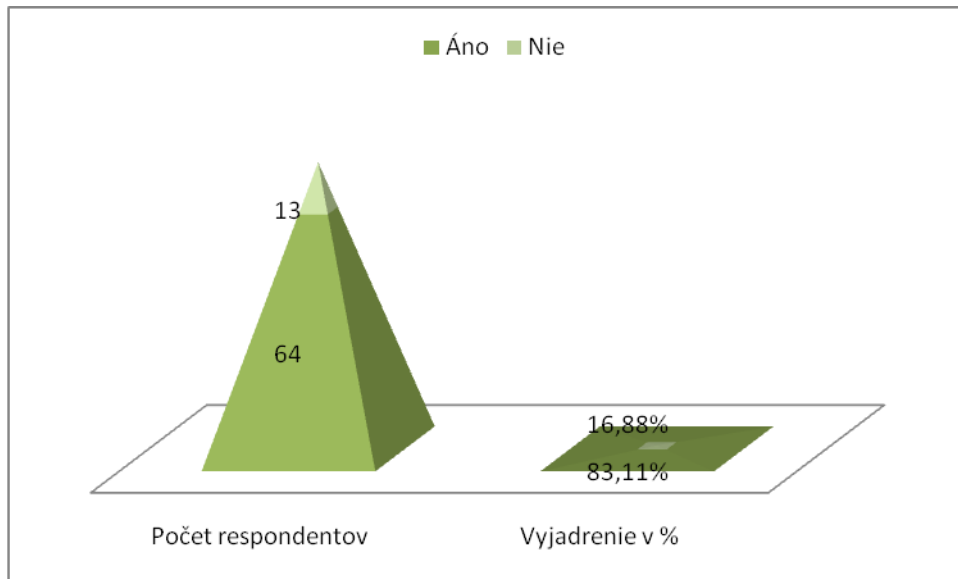
Tabuľka č. 16

Vyhodnotenie otázky 12

Skúmaný problém	Počet respondentov	Vyjadrenie v %
Áno	64	83,11%
Nie	13	16,88%

64 respondentov uviedlo, že sa dostatočne v škole venujú problematike a prevencii celkovej kriminality a 13 respondentov uviedlo, že je to nedostačujúce.

Graf č. 14

Otázka číslo 13 – otvorená otázka pre všetkých respondentov

Čo by si chcel/a, aby sa rozoberalo na škole vo väčšej miere z oblasti kriminality?

Vyhodnotenie otázky 13

Na túto otázku zodpovedalo len pár respondentov, a to 6. Väčšinou by mali záujem o väčší počet hodín, venovaných drogám, sexuálnym otázkam a trestom za trestnú činnosť.

10.4 Vyhodnotenie výskumu

H1

Predpokladáme, že mládež verí a zdôveruje sa svojim rodičom.

Potvrdila sa hypotéza, že mládež verí a zdôveruje sa svojim rodičom. Žijú vo väčšine v usporiadaných rodinách, kde sa rodičia, zaujímajú o to, čo ich deti robia a ako trávia voľný čas. Potreby detí sa snažia plniť. Prostredie, z ktorého sme čerpali, je chudobnejšie, nie všetci rodičia majú prácu, a tak nemôžu deťom kúpiť všetko, čo si želajú. Deti, o ktoré nejavia záujem, pochádzajú väčšinou z rodín, kde otec alebo matka požíva alkoholické nápoje.

H2

Predpokladáme, že sú vo voľnom čase väčšinou s kamarátmi, ktorým sa zdôverujú.

Hypotéza sa potvrdila čiastočne, pretože nie všetky deti majú kamarátsky vzťah so svojimi spolužiakmi. Veľa času im zaberá televízia, internet. Čo nás veľmi prekvapilo, bola skutočnosť, že veľmi málo čítajú.

H3

Predpokladáme, že v tejto škole bude nižšia kriminalita.

Hypotéza sa nám potvrdila. V škole je veľmi málo trestných činov, hoci mládež fajčí a sem-tam pije alkohol. Našťastie nie sú v obci partie, ktoré by deti navádzali na páchanie trestnej činnosti. Učitelia a vedenie školy spolupracuje s políciou a spoločne riešia každý malý priestupok.

10.5 Odporúčanie pre prax

Pre pedagogickú prax vzhľadom na zistené výsledky problémového správania žiakov odporúčame pre pedagogickú prax:

- zintenzívniť spoluprácu rodičov a učiteľov, najmä u detí s poruchami správania,
- včas diagnostikovať žiakov, ktorí majú poruchové správanie,
- pri riešení problémov je vhodná spolupráca s psychológom, špeciálnym pedagógom a výchovným poradcom,
- problémové správanie podľa závažnosti priestupkov je potrebné riešiť s políciou,
- uskutočniť prednášky s odborníkmi v danej oblasti, a to nielen so žiakmi, ale aj s rodičmi na stretnutiach rodičovského združenia,
- voliť krúžky tak, aby svojou náplňou činnosti pútali záujem žiakov,
- zaujímať sa o žiaka, riešiť nielen problémy s prospechom, ale poznať jeho rodinné prostredie a jeho problémy.

ZÁVER

Rodina je prvým miestom, kde sa rodič stretáva s dieťaťom. Rodičia boli a budú prvými vychovávateľmi dieťaťa. V rodine by každé dieťa malo nájsť dobré sociálne vzory, zdravú citovú atmosféru, vyhovujúce hmotné podmienky, otcovskú autoritu a materskú lásku, ale v súčasnosti nie je to vždy tak.

Svet, ktorý v súčasnosti deti obklopuje, nevhodná výchova či už v škole alebo doma, nedostatok porozumenia, z detí robí jedincov, ktorí nie sú schopní žiť v dennodennej realite. Preto sa v súčasnej dobe v porovnaní s minulosťou stretávame s vysokým nárastom problémového správania u detí a mládeže. Veková hranica mladistvých klesá a ich neprimerané hranice správania sa stupňujú a je ich čoraz ťažšie riešiť.

Zlé podmienky v rodine, hyperaktivita a vysoké tempo učiva, to sú všetko následky, ktoré na deťoch zanecháva rýchle životné tempo. Stúpa percento detí, ktoré majú problémy so svojim správaním, sú nezvládnuteľné a narušujú chod celej triedy. Učitelia sú pri výchove bezbranní a bezradní a často aj rodičia sa dostávajú do pozície bezmocných ľudí, ktorí nedokážu pomôcť svojmu dieťaťu.

V takýchto prípadoch dochádza ku kriminalite. Na znižovanie kriminality je potrebné aj správne využívať voľný čas. Na voľný čas detí a mládeže má vplyv štát, rodina, škola,... Mohla by pomôcť aj obec zriaďovaním ihrísk, využívaním kultúrnych domov (ktoré väčšinou chátrajú).

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

FISCHER, S., ŠKODA, J., *Špeciální pedagogika*. Praha : TRITON, 2008. ISBN 978-80-7387-014-0

BUBELÍNI, J.: *Prevenca kriminality*. Trnava : PZ AFG, 1998. ISBN neuvádza

HERETIK, A. *Extrémna agresia*. Nové Zámky : PSYCHOTROF, 1999. ISBN 80-968083-3-8.

J. IVOR, J. ZÁHORA. *Základy rekonfigurovaného Trestného práva*. Bratislava: Akadémia PZ. 2005, ISBN 80-8054-358-5.

ONDICOVÁ, M. *Prevenca kriminality mládeže v SR. In Zborník príspevkov z medzinárodného vedeckého seminára konaného v dňoch 11. a 12. apríla 2010 v Bratislave Terciárna prevencia v širšom sociálnom kontexte*. Akadémia Policajného zboru v Bratislave : Bratislava, 2010. ISBN 978-80-8054-524-6.

ONDREJKOVIČ, P. BREZÁK, J., LUBELCOVÁ, G., POLÁKOVÁ, E., VLČKOVÁ, M. *Sociálna patológia*. Bratislava : VEDA, 2001. ISBN 80-224-0685-6.

ŠÚRYOVÁ, E. *Kriminalita mládeže*. Bratislava : A PZ, 2003. ISBN 80-8054-305-4.

RABBE. *Poruchy správania a učenia*. Bratislava : Dr. Josef Rabbe, 2003. ISBN 80-968117-6-2.

MATOUŠEK, O; KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

PAPŠO, P. *Mosty k rodine 2011: Zborník z konferencie konanej 25.10. 2011 v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica : SPDDD Úsmev ako dar, 2011. ISBN 978-80-969616-8-9.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výskumu*. Brno : 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

SLOWÍK, J. *Špeciální pedagogika*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

KOLEKTÍV AUTORŮ. *Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci*. Praha : Vysoká škola J. A. Komenského 2012. ISBN 978-80-7452-024-2.

MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.

Pipeková, J. et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno : Paido, 2010.
ISBN 978-80-7315-198-0

Zákon NR SR č. 372/1991 Zb. zákon o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č.300/2005 Z. z. trestný zákon v znení neskorších predpisov.

internetové zdroje:

<http://www.zachranari.sk>

<http://www.hrubiskova.8u.cz>

<http://www.nczisk.sk>

<http://sk.wikipedia.org>

ZOZNAM TABULIEK, GRAFOV A OBRÁZKOV

Zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1 - Vzťah priestupkov a trestných činov

Tabuľka č. 2 - Veková štruktúra odsúdených v jednotlivých kategóriách vo vybraných štátoch

Tabuľka č. 3 - Pohlavie respondentov

Tabuľka č. 4 - Vek respondentov

Tabuľka č. 5 - Vyhodnotenie otázky č. 1

Tabuľka č. 6 - Vyhodnotenie otázky č. 2

Tabuľka č. 7 - Vyhodnotenie otázky č. 3

Tabuľka č. 8 - Vyhodnotenie otázky č. 4

Tabuľka č. 9 - Vyhodnotenie otázky č. 5

Tabuľka č. 10 - Vyhodnotenie otázky č. 6

Tabuľka č. 11 - Vyhodnotenie otázky č. 7

Tabuľka č. 12 - Vyhodnotenie otázky č. 8

Tabuľka č. 13 - Vyhodnotenie otázky č. 9

Tabuľka č. 14 - Vyhodnotenie otázky č. 10

Tabuľka č. 15 - Vyhodnotenie otázky č. 11

Tabuľka č. 16 - Vyhodnotenie otázky č. 12

Zoznam grafov

Graf č. 1

Graf č. 2

Graf č. 3

Graf č. 4

Graf č. 5

Graf č. 6

Graf č. 7

Graf č. 8

Graf č. 9

Graf č. 10

Graf č. 11

Graf č. 12

Graf č. 13

Graf č. 14

Zoznam obrázkov

Obrázok č. 1

Obrázok č. 2

Obrázok č. 3

Obrázok č. 4 - ZŠ s MŠ Ľubietová

PRÍLOHA 1

Dotazník

Milý chlapec, milé dievča, údaje v dotazníku sú anonymné a slúžia na spracovanie výskumu pre diplomovú prácu. Uvedené otázky si pozorne prečítaj a odpovede, ktoré sú pre Teba najvhodnejšie zakrúžkuj.

Pohlavie
a) chlapec
b) dievča

Vek
a) 10 - 11 rokov
b) 12 - 13 rokov
c) 14 a viac

1. S kým žiješ v rodine?

- a) s oboma rodičmi
- b) s jedným s rodičov
- c) iné (detský domov, starý rodičia,...)

2. Pýtajú sa Ťa rodičia čo sa učíte a robíte v škole?

- a) áno
- b) niekedy
- c) nie

3. Zaujímajú sa rodičia s kým tráviš svoj voľný čas?

- a) áno
- b) niekedy
- c) nie

4. Kúpia Ti rodičia všetko po čom túžiš?

- a) kúpia mi všetko
- b) kúpia mi len potrebné veci
- c) nie, nemajú peniaze

5. Navštevuješ záujmové krúžky?

- a) áno, chodím pravidelne do krúžku
- b) áno, ale len občas
- c) nie, nebavia ma

6. Čo robíte vo voľnom čase?

- a) nudím sa
- b) hrám sa na počítači, som na internete
- c) trávim ho s partiou
- d) pozerám sa na Tv
- e) čítam

7. Komu by si sa zveril/a, keby si mal/a problém?

- a) rodičom
- b) triednemu učiteľovi
- c) kamarátom
- d) nezdôverujem sa

8. Aký máš vzťah so spolužiakmi?

- a) rozumiem si s nimi

- b) nie, nerozumiem si s nimi
- c) vyhľadávam starších a skúsenejších

9. Keď si s partiou čo robíte?

- a) fajčíme
- b) pijeme alkohol
- c) vyhýbame sa vyučovaniu v škole

10. Čo si myslíš, prečo mládež inklinuje k alkoholu a drogám?

- a) vyrovať sa partii - členom v nej
- b) nuda
- c) byť zaujímavý
- d) vyrovať, prípadne sa priblížiť hrdinom z Tv

11. Spáchal/a si niekedy trestnú činnosť?

- a) kradol/a som
- b) šikanoval/a som
- c) iné

12. Myslíš si, že v škole dostatočne rozoberáte problematiku a prevenciu návykových látok, kriminality,...?

- a) áno
- b) nie

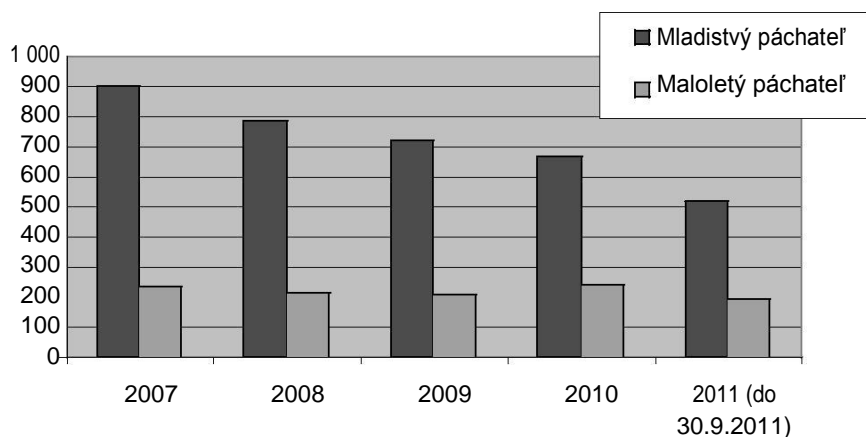
13. Čo by si chcel/a, aby sa rozoberalo na triednických hodinách vo väčšej miere

PRÍLOHA 2

Štatistické údaje o trestných činoch spáchaných mládežou a na mládeži v Banskobystrickom kraji za roky 2007 až 2011

Rok	TČ celkom	Objasnené	Maloletý páchateľ	%	Mladistvý páchateľ	%
2007	13 525	6 960	235	3,38	903	12,97
2008	13 350	7 091	215	3,03	787	11,10
2009	13 705	7 399	206	2,78	717	9,69
2010	12 316	7 286	242	3,32	668	9,17
2011 (do 30.9.2011)	9 127	5 405	196	3,63	522	9,66

Počet trestných činov páchaných mládežou

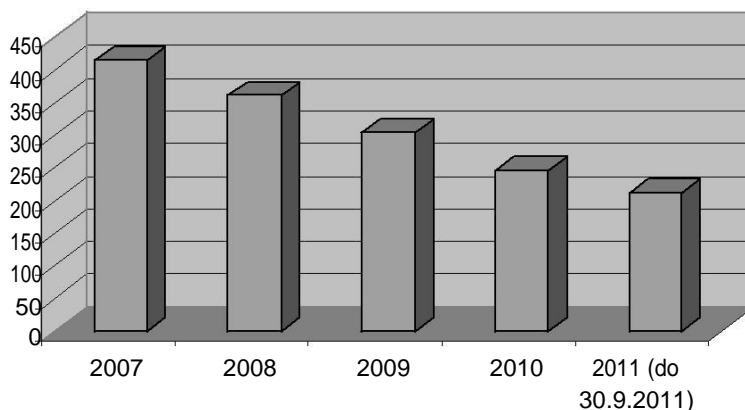

Z uvedených štatistických údajov možno konštatovať, že maloletí páchatelia sa na celkovej kriminalite podieľajú v priemere 3,23 percentami a mladiství páchatelia v priemere 10,52 percentami.

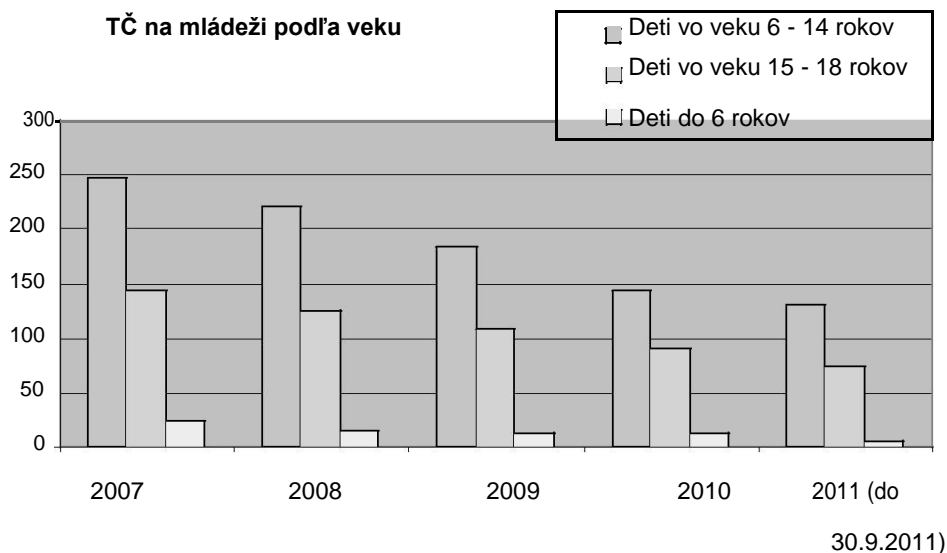
Trestná činnosť spáchaná na mládeži v Banskobystrickom kraji

Rok	Celkom	Deti do 6 rokov	Deti vo veku 6 - 14 rokov	Deti vo veku 15 - 18 rokov
2007	414	24	247	143
2008	360	14	221	125
2009	304	12	184	108
2010	246	12	144	90
2011 (do 30.9.2011)	210	5	131	74

TČ na mládeži celkom

TČ na mládeži podľa veku

V súvislosti s trestnou činnosťou páchanou na mládeži možno skonštatovať, že má klesajúcu tendenciu, avšak k najviac ohrozenej skupine detí patria deti vo veku od 6 do 14 rokov.

Prevenca kriminality a preventívne opatrenia musia korešpondovať so špecifikami jednotlivých druhov trestnej činnosti, so sociálnym zložením obyvateľstva a s konkrétnymi regionálnymi špecifikami. Spolupráca všetkých orgánov štátnej správy s organizáciami tretieho sektora sa javí byť v tomto smere nevyhnutnosťou.

Len vtedy, keď sa prevencia stane dennodennou záležitosťou každého z nás a stane sa súčasťou nášho myslenia, tak bude dostatočne účinná a prinesie v budúcnosti želané plody úspechu.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Zdenka Slobodníková

Odbor: Mgr.

Forma štúdia: kombinovaná

Názov práce:

Poruchy správania, ktoré vyúsťujú do kriminality mládeže

Rok: 2015

Počet strán textu: 77

Celkový počet strán príloh: 5

Počet titulov použitých zdrojov: 17

Počet internetových zdrojov: 4

Vedúci práce: Mgr. Denisa Štefková, PhD